

ŠIAULIŲ
UNIVERSITETAS

Bakalauro ir magistro baigiamųjų darbų rengimo
METODINĖS REKOMENDACIJOS

Bakalauro ir magistro baigiamųjų darbų rengimo

METODINĖS REKOMENDACIJOS

Metodinės rekomendacijos,

skirtos Šiaulių universiteto Regionų plėtros instituto universitetinių pirmosios ir antrosios studijų pakopos ekonomikos, vadybos, verslo ir viešojo administravimo studijų krypties studentams ir baigiamųjų darbų vadovams

Rengėjai: atnaujintą tekstą pagal Balčiūnas, S., Juozaitienė, L., Rudytė, D., Tijūnaitienė, R. (2014) parengė Sigitas Balčiūnas, Lina Garšvienė, Laima Liukinevičienė, Kristina Matuzevičiūtė-Balčiūnienė, Evandželina Petukienė, 2020.

Metodinės priemonės leidybai pritarta Šiaulių universiteto Regionų plėtros instituto Viešojo administravimo studijų programų komiteto posėdyje 2020 m. vasario 14 d. (protokolo nr. RP-2-8) ir Šiaulių universiteto Leidybos komisijos posėdyje 2020 m. spalio 8 d. (protokolo nr. LKPP-5).

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISBN 978-609-8179-29-3

© Šiaulių universitetas, 2020

© Sigitas Balčiūnas, Lina Garšvienė, Laima Liukinevičienė, Kristina Matuzevičiūtė-Balčiūnienė, Evandželina Petukienė, 2020

PRATARMĖ	4
1. BAKALAURO IR MAGISTRO BAIGIAMIEJI DARBAI BEI JŲ RENGIMO ETIKA	5
1.1. Bendrosios nuostatos	5
1.2. Akademinė etika rengiant baigiamąjį darbą	5
2. BAIGIAMŲJŲ DARBŲ RENGIMAS	7
2.1. Baigiamųjų darbų sudėtinės dalys	7
2.2. Temos pasirinkimas ir formulavimas	8
2.3. Turinys	10
2.4. Įvadas	12
2.5. Teorinė baigiamojo darbo dalis	19
2.6. Tyrimo metodologija / metodika	21
2.7. Empirinė darbo dalis	25
2.8. Diskusija, išvados, rekomendacijos	26
3. BAIGIAMŲJŲ DARBŲ ĮFORMINIMAS	28
3.1. Teksto stilius ir formatavimas	28
3.2. Teksto kalba	30
3.3. Lentelės ir paveikslai	31
3.4. Citavimo ir perfrazavimo reikalavimai	35
3.5. Literatūros sąrašo reikalavimai ir pavyzdžiai	37
3.6. Priedai	39
4. PASIRENGIMAS BAIGIAMOJO DARBO GYNIMUI	41
PRIEDAI	43
1 priedas. Rekomenduojama literatūra	43
2 priedas. Baigiamojo darbo įvado struktūrinių dalių formulavimo atvejų pavyzdžiai	45

Šių metodinių rekomendacijų tikslas – apibrėžti reikalavimus, kurių turėtų laikytis studentai, rengdami *baigiamuosius studijų darbus*. Nors šis leidinys skiriamas bakalauro ir magistro baigiamųjų darbų rengimo ir gynimo nuostatomis, tačiau su jomis rekomenduojama atidžiai susipažinti ir jas taikyti jau pirmo kurso studentams – tai nuo pirmųjų studijų metų padėtų lavinti ir ugdyti akademinį darbų rengimo įgūdžius, užtikrinti geresnę darbų kokybę ir siekti numatytų studijų rezultatų.

Baigiamųjų darbų rengimas ugdo rengėjo bendrąsias ir specialiąsias kompetencijas, lavina gebėjimus apibrėžti problemą, sisteminti informaciją, analizuoti gautus rezultatus, juos lyginti ir interpretuoti, skatina ieškoti naujų idėjų, įvertinti mokslo pasiekimų praktinio pritaikymo galimybes. Tai padeda studentams formuoti įgūdžius, kurių reikia dirbant savarankiškai, kai tenka spręsti problemas, apibendrinti tyrimo rezultatus, juos argumentuoti.

Rekomendacijose pateikiama informacija apie baigiamųjų darbų esmę ir keliamus reikalavimus, aptariamąsias visas baigiamųjų darbų sudėtinės dalys.

Rengiant baigiamąjį darbą rekomenduojama susipažinti su Šiaulių universiteto studijų nuostatais, Šiaulių universiteto rektoriaus įsakymu patvirtintais Baigiamųjų darbų rengimo ir gynimo tvarkos aprašo bendraisiais principais, Ekonomikos, vadybos ir viešojo administravimo studijų krypties pirmosios arba antrosios studijų pakopos (bakalauro arba magistro) baigiamojo darbo rengimo ir gynimo reglamentais, kuriuos galima rasti Šiaulių universiteto tinklalapyje.

Šis leidinys nėra metodologijos vadovėlis ir rengiant baigiamąjį darbą jo nepakanka. Studentai, prieš pasirinkdami tyrimo koncepciją, planuodami jo vykdymą, turėtų įgyti žinių apie galimus tyrimo tipus, planuojamus taikyti tyrimo metodus, konkretaus metodo taikymo reikalavimus. Sėkmingai pasirinkti tyrimo priemonės ir dizainą studentams gali padėti metodinė literatūra (žr. I priedą).

Šiuo metodiniu leidiniu studentams rekomenduojama naudotis rengiant baigiamuosius darbus nuo 2020 m. Universitete priėmus naujus dokumentus, metodinės šių rekomendacijų nuostatos galioja, jeigu jos neprieštarauja dokumentuose nurodytiems reikalavimams.

1. BAKALAURO IR MAGISTRO BAIGIAMIEJI DARBAI BEI JŲ RENGIMO ETIKA

1.1. Bendrosios nuostatos

Baigiamasis darbas yra savarankiškas studento darbas, rengiamas studijų programos pabaigoje ir skirtas pažintinėms, profesinėms bei mokslinėms kompetencijoms plėtoti ir įvertinti.

Tai kvalifikacinis studento rašto darbas, pagal kurį kvalifikacinė komisija kompleksiskai įvertina studento pasirengimą savarankiškam darbui ir suteikia atitinkamos studijų krypties bakalauro ar magistro kvalifikacinį laipsnį. Studentas yra atsakingas už baigiamajame darbe priimtus sprendimus, išvadas, skaičiavimų teisingumą.

Bakalauro darbe dažniausiai keliama ir sprendžiama aktuali mokslo srities ir krypties praktinė problema, tyrimas – taikomojo pobūdžio, o **magistro darbe** rekomenduojama pasirinkti teorinio pobūdžio problemą ir ją spręsti tiek teoriniais, tiek empiriniais metodais. Bakalauro darbe tikimasi, kad tyrimo rezultatai bus reikšmingi praktikai, o teorinis jų naujumas tik pageidautinas. Magistro darbe pagrindinis yra tyrimo teorinio naujumo klausimas, svarbu atskleisti, kokias teorines žinias patvirtina (ar joms prieštarauja), papildo atliktas tyrimas.

1.2. Akademinė etika rengiant baigiamąjį darbą

Planuojant ir atliekant baigiamojo darbo tyrimus bei pristatant jų rezultatus mokslo darbų konferencijose, socialinių partnerių organizacijose, mokslo žurnaluose, interneto portaluose, skelbiant eLABa sistemoje, būtina laikytis akademinio sąžiningumo, mokslinių tyrimų publikavimo etikos.

Tyrimo etikos reikalavimai plačiai pristatomi daugelyje tyrimų metodologijos vadovėlių (žr. 1 priedą).

Pagrindinių etikos principų svarbu laikytis visame baigiamojo darbo rengimo procese: renkant medžiagą, analizuojant duomenis, juos interpretuojant, skelbiant rezultatus.

Renkant tyrimo medžiagą, apklausiant respondentus, informantus, laikomasi šių principų: pagarbos asmens privatumui, konfidencialumo ir anonimiškumo, geranoriškumo ir nusiteikimo nekenkti tiriamam asmeniui, teisingumo. Paisant LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo, būtina saugoti asmens duomenis, nenaudoti jų tekstuose be atitinkamų asmenų sutikimo. Išeinant į tyrimų lauką, reikėtų laikytis kelių praktinių patarimų:

- gauti organizacijos vadovo leidimą atlikti tyrimą, jei tiriama organizacija ar anketai pildyti naudojamas darbuotojų darbo laikas; šiuo atveju praverčia Universiteto tarpininkavimo raštas;

- supažindinti tyrimo dalyvius su tyrimo turiniu ir gauti jų sutikimą dalyvauti, taip pat ir sutikimą daryti garso įrašą arba filmuoti;
- pateikti teisingą informaciją apie tyrimo tikslus.

Pristatant tyrimo rezultatus tekste, akademinėi etikai nusižengiama, kai: padirbinėjami tyrimo duomenys, jais manipuluojama; sąmoningai nutylimi hipotezei prieštaraujantys duomenys, neminimi tyrime talkinę žmonės ar organizacijos; atskleidžiama konfidenciali su tyrimu susijusi informacija.

Didžiausias akademinio sąžiningumo pažeidimas yra plagijavimas. Pagal Šiaulių universiteto etikos kodeksą, tai svetimo teksto, publikuoto spausdintine ar elektronine forma, naudojimas be išsamios nuorodos į šaltinį arba su nuoroda, bet kai svetimo teksto apimtis ir pobūdis daro abejotiną darbo, kūrinio arba jo sudėtinių dalių savarankiškumą. Plagijavimas yra autoriaus teisių pažeidimas, už tai baudžiama.

Dažniausiai pasitaikantys plagiato tipai yra šie:

- 1) **pažodinis plagiatas** – tai kito autoriaus darbo, jo dalių pažodinis pateikimas ir (ar) skelbimas kaip savo;
- 2) **durstinys** – tai išvestinis rašytinis kūrinys, sudarytas iš nurodytų ar nenurodytų skirtingų šaltinių ištraukų;
- 3) **nuorodos pamiršimas** – tai (ne)tyčinis kitų autorių kūrinių nenurodymas (necitavimas);
- 4) **plagiatas vartojant sinonimus** – netinkamas perfrazavimas, kai pavieniai žodžiai pakeičiami sinonimais;
- 5) **vertimo plagiatas** – tai kita kalba paskelbto kūrinio vertimo publikavimas nepateikiant nuorodos į tą darbą;
- 6) **negaliojantis šaltinis** – pasibaigusios nuorodos ar nuorodos į neegzistuojantį šaltinį pateikimas.

Baigiamojo darbo rengimo procese akademinio sąžiningumo ir tyrimų etikos normų laikymąsi stebi darbo vadovas, pirminio darbų pristatymo komisija, parengto darbo – vadovas, recenzentas ir baigiamųjų darbų vertinimo komisija. Vadovas tikrina darbo sutaptį Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos talpykloje (eLABa). Bendra baigiamojo darbo sutaptis su kitais eLABa sistemoje pateiktais darbais turėtų būti kuo mažesnė ir neturėtų viršyti 30 proc. Sutaptis su individualiais eLABa sistemoje pateiktais darbais neturėtų būti didesnė nei 5 proc. Esant tokiam atvejui, būtina įvertinti, ar tekstas nėra pastraipomis plagijuojamas iš kito darbo. Nustačius pastraipomis plagijuojamo darbo atvejį, vadovas turi kreiptis į studijų programos komitetą su prašymu svarstyti šio darbo teikimą gynimui. Siekiant akademinio sąžiningumo, į pirminį darbų svarstymą ir į baigiamojo darbo gynimą studentas turi atsinešti pirminę tyrimo medžiagą (popierine arba el. forma): užpildytas anketas, interviu protokolus, duomenų lenteles ir kt. Jeigu rašant baigiamąjį darbą pasinaudota lietuvių kalbos specialisto konsultacija, būtina įvade tai nurodyti.

Etika pažeidžiama, jeigu visas darbas ar jo dalis parengta nesavarankiškai, darbo rengimo paslaugos pirktos. Pagal Šiaulių universiteto studijų nuostatus, nustačius nesąžiningumo faktą, baigiamasis darbas gali būti pripažintas negintinu, o studentas išbrauktas iš studentų sąrašų.

2. BAIGIAMŲJŲ DARBŲ RENGIMAS

Rengdami bakalauro ar magistro baigiamuosius darbus studentai turi vadovautis Regionų plėtros instituto Ekonomikos, verslo ir viešojo administravimo studijų kryptių pirmosios studijų pakopos (bakalauro) baigiamojo darbo rengimo ir gynimo reglamentu arba Ekonomikos, vadybos ir viešojo administravimo studijų kryptių antrosios studijų pakopos (magistro) baigiamojo darbo rengimo ir gynimo reglamentu, kuriuos galima rasti Šiaulių universiteto tinklalapyje.

2.1. Baigiamųjų darbų sudėtinės dalys

Baigiamųjų darbų struktūra gali skirtis, bet pagrindinės dalys lieka tos pačios. Baigiamąjį darbą turėtų sudaryti tokia eilės tvarka išdėstytos **sudėtinės dalys**:

- viršelis;
- antraštinis lapas;
- santrauka lietuvių kalba (1 psl., apie 500 žodžių);
- santrauka užsienio kalba (1 psl., apie 500 žodžių);
- lentelių sąrašas, jei jų yra daugiau nei viena;
- paveikslų sąrašas, jei jų yra daugiau nei vienas;
- terminų ir (arba) santrumpų žodynėlis (ši dalis neprivaloma);
- turinys;
- įvadas (2–3 psl.);
- teorinė dalis (30–40 proc. viso darbo apimties be priedų);
- tyrimo metodologija (magistro baigiamajame darbe tai atskira darbo dalis, 5–10 psl.) arba tyrimo metodika (bakalauro baigiamajame darbe tyrimo metodika gali būti pateikta kaip tiriamosios dalies skyrius, apie 3 psl.);
- tiriamoji (empirinė) dalis (apie 50 proc. viso darbo apimties be priedų);
- diskusija (rekomenduojama magistro darbe) (1–2 psl.);
- išvados (2–3 psl.);
- rekomendacijos (1–2 psl.);
- literatūra (bakalauro baigiamajame darbe – ne mažiau kaip 35 mokslinės literatūros šaltiniai, magistro darbe – apie 50. Ne mažiau kaip 30 proc. literatūros šaltinių baigiamuosiuose darbuose turi būti užsienio kalba);
- priedai.

Rekomenduojama bakalauro darbo apimtis (be priedų) yra 35–45 puslapiai 1,15 eilėtarpiu (apie 69–87 tūkst. spaudos ženklų su tarpais), magistro darbo – 40–50 puslapių 1,15 eilėtarpiu (apie 78–97 tūkst. spaudos ženklų su tarpais). Studentui gerokai viršijus nustatytą darbo apimtį, tai gali būti vertinama kaip gebėjimo koncentruotai pateikti informaciją trūkumas. Jei tema plati ir jai iširti reikia daugiau laiko, darbą gali rengti keli studentai, jei tam pritaria studijų programų komitetas. Jeigu darbą rengia du studentai, jo apimtis turi būti 1,5 karto didesnė už rekomenduojamą. Tokiais atvejais tyrimą ir darbo rengimą būtina organizuoti taip, kad kiekvieno studento įnašas būtų lengvai nustatomas.

2.2. Temos pasirinkimas ir formulavimas

Tinkamas temos pasirinkimas rodo studento pasiektą profesinę brandą ir jo veiklos kryptingumą. Tai yra studento intelektualinė veikla, pagrįsta jau įgytų žinių ir įgūdžių integracija.

Baigiamojo darbo tema turėtų atitikti studento pasirinktą studijų pakopą (bakalauro ar magistro), kryptį ir, pageidautina, specializaciją.

Renkantis temą *magistro* studijų studentams, būtina atkreipti dėmesį į mokslinį temos pagrindą. Magistro darbai nuo bakalauro skiriasi ne tik apimtimi. Magistro darbe dažniausiai tiriama moksliniai, o ne praktinio pobūdžio, vienai organizacijai svarbūs klausimai. Magistro darbo tema turėtų atspindėti mokslinę tyrimo reikšmę ir tenkinti mokslinius, ne vien praktinius interesus.

Pasirenkant temą, rekomenduojama vadovautis šiomis bendrosiomis nuostatomis:

- Bakalauro darbo tema turėtų būti svarbi, nagrinėjanti aktualų praktikos reiškinį.
- Magistro darbo tema turėtų būti svarbi nagrinėjant objektą, kuriam reikia gilesnio mokslinio pažinimo.
- Tema turėtų dominti tyrėją, atitikti jo polinkius, motyvaciją. Tyrimas turėtų teikti naudingų žinių tolesnei studento profesinei ir mokslinei veiklai.
- Gerai, kai tema atitinka baigiamojo darbo vadovo mokslinį interesą.
- Svarbi temos charakteristika yra tyrimo naujumas. Pavyzdžiui, rengiant bakalauro darbą, nederėtų toje pačioje įmonėje kartoti prieš metus atlikto panašaus pobūdžio tyrimo, jei po jo, tikėtina, nevyko jokių pokyčių. Tačiau galima, remiantis jau atlikto tyrimo duomenimis, problemą nagrinėti giliau, atskleisti kitus aspektus, naudojant kitus tyrimo metodus. Magistro darbo temos naujumas grindžiamas mokslo žinių spragomis, kurias, atlikus tyrimą, ir siekama papildyti jo rezultatais.
- Reikėtų atsižvelgti į galimybes parengti darbą: ar galima rasti pakankamai literatūros temai išplėtoti ir tyrimui pagrįsti, ar užteks laiko tyrimui atlikti, ar bus galima naudoti tinkamus metodus, ar prieinami numatyti empirinės informacijos šaltiniai, ar turimi finansiniai ištekliai leis išspręsti tyrimo uždavinius.

- Renkantis temą reikėtų atsižvelgti į etikos aspektą. Nedera atlikti tyrimų, kurie gali pakenkti įmonei, tyrimo dalyvių ar studento karjerai.
- Renkantis temą reikėtų nustatyti griežtas darbo ribas. Kiekviename tyrime nagrinėjama apibrėžta ir gana siaura klausimų grupė. Nevertėtų pasirinkti per daug plačios temos, jei negalima jos visiškai atskleisti. Geriau apsiriboti viena problema ar atskira platesnės problemos dalimi.
- Svarbu darbo pradžioje, pasirinkus baigiamojo darbo temą, išskirti ir apibrėžti esmines sąvokas. Rekomenduojama šias sąvokas vartoti apibrėžiant problemą, sudarant darbo turinį, formuluojant tyrimo objektą, tikslą, uždavinius.

Bakalauro studijų studentams rekomenduojama derinti baigiamojo darbo tematiką su per praktiką spręstomis problemomis ar atlikta veikla. Tai leidžia geriau pažinti nagrinėjamą problemą, užtikrina geresnes galimybes naudotis įmonės duomenų bazėmis, formuluoti konkrečias kryptingas išvadas. Tai padeda atlikti gilesnę analizę, kurios rezultatai vėliau gali būti panaudojami praktinėje įmonių veikloje.

Tačiau pažymėtina, kad ***praktikos užduotys ir bakalauro darbo tyrimas neturėtų būti tiesiogiai sutapatinti, nes studijų programoje numatyti skirtingi šių dalykų tikslai.***

Ieškant bakalauro ar magistro darbo temos, patariama pasinaudoti mokslinių šaltinių duomenų bazėmis. Temos paiešką galima atlikti taikant tam tikrą sistemą. Pasirenkama keletas naujausių (iki 5 metų) studijų kryptį atitinkančių mokslo žurnalų (pageidautina remtis užsienio literatūros šaltiniais), peržiūrimas jų turinys ir surašomi 10–15 studentų dominančių straipsnių pavadinimų. Pavadinimai sugrupuojami pagal tematiką. Iš studentų labiausiai dominančios grupės išrenkamas ir perskaitomas vienas straipsnis. Gali būti, kad straipsnyje analizuojamos problemos, taikomi metodai paskatins pasirinkti panašią darbo temą, naudoti jame aprašytus tyrimo instrumentus, duomenų analizės metodus. Jei straipsnis netiko, reikėtų pasirinkti antrą, trečią. Šio metodo pranašumas – tai, kad straipsnis padeda pasirinkti teorinę darbo apibrėžtį, pagrindinių sąvokų lauką, nustatyti pasirinktą problemą nagrinėjančius mokslininkus, o kartais ir metodą ar tyrimo instrumentą.

Atkreiptinas dėmesys, kad ieškant ir formuluojant temą, tyrimo problemą, ypač magistro darbui, gali prireikti nemažai intelektinių pastangų. Darbus būtina atlikti raštu, tam skiriant pakankamai laiko: pagal pasirinktą tematiką ieškoti literatūros šaltinių, susipažinti su informaciniais leidiniais, naudotis šaltiniais internete, pasitikslinti specialius terminus. Apie temą ir tyrimo problemą patartina diskutuoti su darbo vadovu, kolegomis, praktikais, dirbančiais toje srityje.

Pasirinkus tyrimo temą, reikėtų suformuluoti darbo pavadinimą, tačiau tai nėra paprasta.

- Darbo pavadinimas turi tiksliai atskleisti tiriamojo dalyko esmę, atitikti problemą, darbo turinį.
- Darbo pavadinimas turi būti lakoniškas, formuluotėje svarbus kiekvienas žodis.
- Darbo pavadinimas turi būti neilgas, rekomenduojama ne daugiau kaip dešimties žodžių.
- Temos formuluotėje turėtų būti atspindėta nagrinėjama problema.

- Darbo pavadinime reikėtų vartoti mokslo bendruomenėje pripažintus ir aiškiai apibrėžtus terminus, vengti daugiaprasmių buitinių sąvokų.
- Tema turi būti suformuluota aiškiai, suprantama be specialaus paaiškinimo, jos pavadinime gali būti vartojamos oficialios santrumpos, pvz., AB, UAB ir pan.
- Pavadinime reikėtų vengti perteklinių žodžių, t. y. tokių, kuriuos ištrynus pavadinimo esmė nesikeičia.

Temos pasirinkimas – gana sudėtingas procesas. Tema apibrėžiama darbo pradžioje, tačiau jos formuluotė neretai yra tik preliminari, nusakanti tyrimo kryptį. Ji tyrimo metu gali būti koreguojama, atsižvelgiant į teorinės darbo koncepcijos raidą, tyrimo eigą. Kartais įpusėjus darbą temos pavadinimą tenka keisti, kad būtų kuo tiksliau atspindimas darbo turinys. Svarbu, kad keitimai būtų daromi laikantis Universitete nustatytų darbo rengimo terminų.

2.3. Turinys

Turinys atskleidžia darbo struktūrą.

Metodinėje literatūroje išskiriamos dvi nuomonės dėl turinio sudarymo. Pagal vieną iš jų teigiama, kad turinys turi būti sudaromas darbo pradžioje, o vėliau tikslingai ieškoma medžiagos kiekvienam skyriui parašyti. Pagal kitą – turinys gali būti sudaromas tik pakankamai įsigilinus į nagrinėjamą temą, iki galo išryškėjus darbo koncepcijai, surinkus pakankamai analizuojamo klausimo medžiagos, kurią jau galima struktūrinti. Praktikoje šios kraštutinės pozicijos dažniausiai yra derinamos: susipažinus su tema, pasigilinus į literatūrą atitinkamu klausimu, sudaromas preliminarus darbo turinys. Darbas rašomas pagal numatytą planą, tačiau laikantis nuostatos, kad turinį galima keisti, priklausomai nuo darbo koncepcijos raidos, teorinės medžiagos studijų, empirinio tyrimo eigos. Kartais teorinę medžiagą tenka iš naujo struktūrinti jau atlikus tyrimą.

Studijų darbas paprastai skaidomas į dalis, skyrius, poskyrius. Darbo turinį rekomenduojama išdėstyti laikantis klasikinių mokslo darbo struktūros reikalavimų. Bakalauro darbe rekomenduojamos dvi dalys: pirmojoje dalyje pateikiama teorinė tyrimo problemos analizė, antrojoje – tyrimo metodika ir rezultatai.

Magistro darbe pirmoji dalis dažniausiai skiriama teorinei tyrimo problemos analizei, antroji dalis – tyrimo metodologijai, trečioji dalis – gautų tyrimo rezultatų ir jų sąsajų su mokslininkų atliktų tyrimų rezultatais analizei.

Skyrių ir poskyrių pavadinimai turėtų būti neilgi, atskleidžiantys pateikto teksto esmę. Nerekomenduojami pavadinimai, nurodantys išimtinai referatyvų teksto pobūdį (pvz., „Maslow motyvacijos teorija“ geriau keisti į „Šiuolaikinis požiūris į Maslow motyvacijos teoriją“ arba „Maslow motyvacijos teorijos taikymas vadybos tyrimuose“).

Turinyje turi atsispindėti, kokiomis teorinėmis koncepcijomis remiamasi tyrime. Formuluojuojant dalių, skyrių, poskyrių pavadinimus reikėtų vartoti tas pačias esmines sąvokas, kurios yra temos formuluotėje, tačiau teorinės ar empirinės dalies pavadinimas neturėtų sutapti su darbo pavadinimu.

Turinys pateikiamas po santraukos. Žodis TURINYS rašomas kaip skyriaus antraštė – didžiosiomis raidėmis. Dalių pavadinimai rašomi didžiosiomis raidėmis, skyrių ir poskyrių – mažosiomis raidėmis. Skyriai ĮVADAS, SANTRAUKA, LENTELĖS, PAVEIKSLAI, LITERATŪRA, PRIEDAI nenumeruojami. Po pavadinimo PRIEDAI rašomi priedų pavadinimai. Priedų skaičius neribojamas, tačiau nerekomenduojama jų pateikti daug. Reali darbo apimtis skaičiuojama iki skyriaus PRIEDAI. Prieduose pateikiami tyrimo instrumentai, papildomi skaičiavimai, papildoma susisteminta tekstinė informacija, kuria remiamasi darbe, rezultatų sklaidą, jų praktinį panaudojimą patvirtinantys dokumentai. Darbe analizuoti dokumentai, užpildyti interviu protokolai, skaičiavimams naudoti pirminiai duomenys prieduose nepateikiami (išskyrus specifinius atvejus, pvz., įmonių balansas).

Sudarant baigiamojo darbo turinį, reikėtų naudotis teksto tvarkymo programų teikiama turinio sudarymo galimybėmis.

Bakalauro darbo turinio struktūros pavyzdys

(struktūra gali būti ir kitokia priklausomai nuo tyrimo problemos ir darbo logikos)

TURINYS

ĮVADAS.....	XX
1. TEORINĖ TYRIMO PROBLEMOS ANALIZĖ (<i>viso darbo pirmosios dalies turinį atspindintis konkretus pavadinimas</i>)	XX
1.1. Skyriaus pavadinimas	XX
1.2. Skyriaus pavadinimas	XX
1.2.1. Poskyrio pavadinimas	XX
1.2.2. Poskyrio pavadinimas.....	XX
2. TYRIMO METODIKA IR REZULTATAI (<i>antrosios dalies turinį atspindintis konkretus pavadinimas</i>)	XX
2.1. Tyrimo metodika.....	XX
2.2. Skyrius apie tyrimo rezultatus (<i>konkrečiai įvardijant kiekvieno skyriaus, poskyrio pavadinimą</i>)	XX
2.2.1. Poskyris daliniu klausimu	XX
2.2.2. Poskyris daliniu klausimu	XX
2.3. Skyrius apie tyrimo rezultatus	XX
IŠVADOS	XX
REKOMENDACIJOS	XX
LITERATŪRA	XX
PRIEDAI	XX
1 priedas. Konkretus pavadinimas	XX
2 priedas. Konkretus pavadinimas	XX
3 priedas. Konkretus pavadinimas	XX

Magistro darbo turinio struktūros pavyzdys

(struktūra gali būti ir kitokia priklausomai nuo tyrimo problemos ir darbo logikos)

TURINYS

ĮVADAS	XX
1. TEORINĖ TYRIMO PROBLEMOS ANALIZĖ (<i>viso darbo pirmosios dalies turinį atspindintis konkretus pavadinimas</i>)	XX
1.1. Skyriaus pavadinimas	XX
1.2. Skyriaus pavadinimas	XX
1.2.1. Poskyrio pavadinimas.....	XX
1.2.2. Poskyrio pavadinimas.....	XX
2. TYRIMO METODIKA / METODOLOGIJA.....	XX
2.1. Tyrimo dizainas	XX
2.2. Tyrimo metodai	XX
2.3. Tyrimo organizavimas ir etika	XX
3. TYRIMO REZULTATAI (<i>viso darbo trečiosios dalies turinį atspindintis konkretus pavadinimas</i>).....	XX
3.1. Skyrius apie tyrimo rezultatus (<i>konkrečiai įvardijant kiekvieno skyriaus, poskyrio pavadinimą</i>)	XX
3.1.1. Poskyris daliniu klausimu	XX
3.1.2. Poskyris daliniu klausimu	XX
3.2. Skyrius apie tyrimo rezultatus	XX
3.3. Diskusija (<i>rekomenduojama</i>)	XX
IŠVADOS	XX
REKOMENDACIJOS	XX
LITERATŪRA	XX
PRIEDAI	XX
1 priedas. Konkretus pavadinimas.....	XX
2 priedas. Konkretus pavadinimas.....	XX
3 priedas. Konkretus pavadinimas.....	XX

2.4. Įvadas

Įvadas – tai studijų darbo vizitinė kortelė.

Rekomenduojama baigiamojo darbo įvado apimtis yra 2–3 puslapiai.

Galima tokia įvado struktūra:

- temos pristatymas ir jos aktualumas;
- temos mokslinis iširtumas ir tyrimo naujumas;

- problemos apibūdinimas, probleminiai klausimai;
- hipotezės arba ginamieji teiginiai (jei reikia);
- darbo objektas;
- darbo tikslas;
- darbo uždaviniai;
- tyrimo metodai ir organizavimas (bakalauro darbui) arba trumpas tyrimo metodologijos pristatymas (magistro darbui);
- apribojimai (jei reikia);
- tyrimo rezultatų mokslinis reikšmingumas (būtina magistro darbui, bakalauro darbui – tik rekomenduojama, priklausomai nuo gautų rezultatų), tyrimo rezultatų sklaida mokslo bendruomenėje;
- tyrimo rezultatų praktinis tyrimo reikšmingumas (būtinai bakalauro darbui, magistro – tik rekomenduojama, priklausomai nuo gautų rezultatų), tyrimo rezultatų sklaida praktikų bendruomenėje;
- darbo struktūra.

Jei tyrimą užsakė organizacija, įvade reikėtų tai nurodyti. Jei yra gautas organizacijos atsiliepimas apie atlikto darbo reikšmingumą, dalyvauta mokslinėje konferencijoje, įvade reikėtų tai pažymėti, o atsiliepimo ar dalyvavimo konferencijoje pažymėjimo kopiją pateikti prieduose.

Jei studijų darbą rengia keli studentai, įvado pabaigoje nurodomas kiekvieno studento indėlis į darbą – skyriai (poskyriai), už kuriuos buvo atsakingas studentas, ar kiti darbo pasidalijimo aspektai. Studentų pasiskirstymas turėtų būti toks, kad kiekvienas iš bendraautorių prisidėtų ir prie conceptualiosios dalies, ir prie empirinio tyrimo.

Toliau atskirai apibūdinamos įvado struktūrinės dalys.

Temos pristatymas, aktualumas, tyrimo naujumas

Pirmojoje įvado pastraipoje įprasta temą pristatyti, apibrėžti jos vietą platesniame kontekste. Nereikėtų pradėti nuo istorinių klausimo ištakų arba bendro mokslo krypties ar šakos, iš kurios pasirinkta tema, apibūdinimo. Pasirinktą temą reikėtų pristatyti konkrečiai, atskleidžiant jos praktinį ir mokslinį aspektus. Temos pristatymui įprasta skirti 1–2 pastraipas.

Aprašant *temos aktualumą*, nurodoma, kuo ši tema svarbi ir aktuali šiuolaikinėje mokslo erdvėje ir praktinio veikimo lauke. Darbo autorius, remdamasis moksliniais šaltiniais, teisiniais dokumentais, reglamentais, organizacijų ataskaitomis ir pan., pateikia keletą aktualumą atskleidžiančių argumentų.

Argumentuojant *tyrimo naujumą*, reikėtų trumpai pristatyti, kokie yra mokslo pasiekimai studento analizuojamoje srityje, nurodant svarbiausius mokslininkų darbus, grupuojant juos pagal tematiką, rezultatus. Naujumo kriterijus reiškia, kad į tyrėjo formuluojamą probleminį klausimą nėra atsakyta. Nesitikima, kad studentas savo darbe atras naujus dėsnius, suformuluos naujas teorijas.

Naujumas gali būti apibrėžtas šiais aspektais:

- susisteminta, apibendrinta mažiau analizuota problema;
- žinomais tyrimo metodais ištirtas kitas rinkos segmentas, kita organizacija, kita situacija;
- į problemą pažvelgta kitu aspektu;
- naudotas naujas tyrimo metodas, gauti duomenys patvirtina, paneigia arba praplečia žinomą teoriją ar jos teiginius.

Magistro darbo (tyrimo) naujumas siejamas su mokslinės problemos sprendimu, žiniomis, leidžiančiomis praplėsti, papildyti teoriją ar abejoti jos teisingumu. Ištirtumą ir mokslinį naujumą pagrindžiantys šaltiniai turėtų būti kiek įmanoma naujesni.

Problema

Problema – tai kažkas, apie ką dar ne viskas pasakyta, išaiškinta ne iki galo.

Baigiamasis darbas turi turėti vieną kamieninę problemą, būti vientisas. Problemos paieška nėra lengvas procesas, jis reikalauja sistemingo darbo su moksline literatūra, praktikos pažinimo, būtinos konsultacijos su darbo vadovu, diskusija su kolegomis. Problema identifikuojama tada, kai pasirinktoje srityje trūksta atsakymo, sprendimo.

Svarbu tiksli problemos formuluotė, nes ji lemia darbo turinį. Apibrėžiant tyrimo problemą, dažniausiai trumpai aprašoma jos esmė ir formuluojamas vienas ar keletas susijusių klausimų, į kuriuos darbe norima atsakyti. Problemą galima nusakyti ir neformuluojant klausimo. Bakalauro darbe dažniau sprendžiama praktinė problema, o magistro darbe rekomenduojama spręsti mokslinę problemą, kurios sprendimas papildo teoriją.

Baigiamojo darbo problemos formulavimo pateikiant klausimą pavyzdžiai		Magistro darbe	Bakalauro darbe
<i>Tyrimuose, kuriuose siekiama aprašyti objektą, atskleisti jo savybes</i>			
Viešasis administravimas	Koks yra pasitikėjimo koncepto turinys viešojo administravimo kontekste?		x
	Koks yra Mažeikių miesto gyventojų pasitikėjimas savivaldos institucijomis?		
	Kokios yra viešojo administravimo reformų Lietuvoje tęstinumo prielaidos?	x	
Verslo administravimas	Kokia yra valstybinės kalbos politikos įgyvendinimo savivaldos lygmeniu situacija Šiaulių apskrities savivaldybėse?		
	Koks yra prekės ženklo X žinomumas Šiaulių mieste?		x
Ekonomika	Kokia yra organizacijos kultūra X įmonėje?		
	Koks yra kliento suvokiamos prekės ženklo vertės koncepto turinys?	x	
Ekonomika	Kokios yra mobingo raiškos formos Lietuvoje?		
	Kaip įvedus eurą pasikeitė Lietuvos eksporto struktūra?		
Ekonomika	Kaip keitėsi Lietuvos apskričių ekonominė konvergencija po įstojimo į ES?		x
	Pastaba. Magistro darbe tiktų, jeigu atskleidžiamos naujos iki šiol netirtos savybės.		

<i>Tyrimuose, kuriuose siekiama atskleisti ryšius, paaiškinti, prognozuoti</i>		
Viešasis administravimas	Kaip teismo administracinėje veikloje derinami viešieji ir privatūs interesai?	X
	Kokios yra kokybės kultūros plėtotės kryptys X savivaldybės administracijoje?	
	Koks yra gyventojų visuomeninio aktyvumo ir pasitikėjimo savivaldos institucijomis ryšys?	X
	Kokios yra elektroninės demokratijos perspektyvos stiprinant savivaldos ir visuomenės dialogą?	
Verslo administravimas	Koks yra ryšys tarp darbuotojų lojalumo ir klientų pasitenkinimo X įmonėje?	X
	Kaip vykdoma darbuotojų adaptacija siekiant greitesnio ir sėkmingesnio naujo darbuotojo integravimo į UAB „X“?	
	Kokios klientų dalyvavimo paslaugose valdymo priemonės leidžia pasiekti aktyvų klientų dalyvavimą?	X
	Koks yra mobingo ir darbuotojų kaitos ryšys?	X
Ekonomika	Kaip gyventojų senėjimas veikia ES valstybių finansus?	
	Kaip ekonomikos nuosmukis veikia ribinį polinkį vartoti?	
	Kaip išlaidos socialinei paramai lemia skurdo mažėjimą?	X
	Kokią poveikį pardavimų struktūra turi X įmonės pelnui?	
	Kaip valstybės skolos lygio poveikis ekonomikos augimui priklauso nuo šalies atvirumo tarptautinei prekybai?	
	Ar šalies finansializacijos poveikis produktyvumui priklauso nuo finansializacijos masto?	
	Kaip emigrantų piniginių pervedimų poveikis skurdui priklauso nuo šalies išsivystymo lygio?	X
Kurios vartojimo išlaidų grupės jautriausiai reaguoja į pajamų pokyčius?		
Kaip ekonomikos augimas veikia skirtingo amžiaus vyrų ir moterų nedarbo lygį?		
<i>Tyrimuose, kuriuose siekiama įvertinti organizacijos veiklą, projekto, programos rezultatus</i>		
Viešasis administravimas	Kokia yra X miškų urėdijos veiklos atitiktis darnaus vystymosi principams?	X
	Kaip X savivaldybėje įgyvendinama daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programa?	
	Kokios yra lankstaus darbo organizavimo diegimo galimybės savivaldybių administracijose?	X
Verslo administravimas	Koks ES lėšų panaudojimo veiksmingumas tobulinant žmogiškuosius išteklius švietimo sektoriuje?	
	Ar X įmonės vartotojų lojalumo programa atitinka asmens duomenų apsaugos reglamento nuostatas?	X
	Kaip efektyviai įgyvendinami transporto logistikos procesai X įmonėje?	
	Koks yra verslo valdymo sistemos X veiksmingumas SVV įmonėse?	
Kokios prekybos centrų taikomos lojalumo valdymo programos kuria emocinį klientų prisirišimą?	X	

Ekonomika	Kokie yra pagrindiniai X įmonės pelną lemiantys veiksniai?	
	Kokios yra X įmonės eksporto plėtros galimybės?	
	Kokios yra X įmonės veiklos efektyvumo didinimo galimybės?	
	Kokios yra X įmonės kaštų mažinimo galimybės?	x
	Koks yra investicinio projekto įgyvendinimo poveikis X įmonės veiklos rezultatams?	
	Kaip ES parama žemės ūkiui lemia šalių žemės ūkio sektoriaus produktyvumą?	
	Kaip ES struktūrinė parama veikia regionų ekonominę diferenciaciją?	x
	Koks paramos būstui įsigyti regionuose poveikis darbo pasiūlai?	

Problemos formuluotės nereikia laikyti baigta, kol nėra parašytas visas tekstas, nes ji gali būti tobulinama, atsižvelgiant į rezultatus ir išvadas.

Hipotezė

Hipotezė, kaip tyrimo elementas, dažniau formuluojama magistro nei bakalauro darbuose.

Hipotezė yra išankstinė tikėtinų tyrimo rezultatų prognozė, prielaida arba paaiškinimas. Tai pradinė teorinė koncepcija, suformuluota kaip prielaida, arba spėjimas apie tai, kokių išvadų autorius tikisi iš savo tyrimų. Hipotezės kyla analizuojant mokslinę literatūrą, jos gali būti grindžiamos ir darbą rengiančio autoriaus profesine patirtimi arba intuicija. Autorius turėtų pateikti pagrindimą, kokių teorijų ar jau atliktų tyrimų pagrindu jis kelia būtent tokią hipotezę, numato tokius tyrimo rezultatus.

Ne kiekvienas tyrimas turi turėti hipotezę. Jei vadovaujamesi kokybinio tyrimo strategija, indukcinė tyrimo logika, hipotezės metodas nenaudojamas, nes prieštarauja tokio tyrimo prigimčiai. Tokiu atveju tyrėjai pradeda tyrimą nuo pagrindinio tyrimo klausimo, o tyrimo rezultatą įvade gali apibendrintai pristatyti kaip ginamuosius teiginius. Hipotezė nebūtina ir kiekybiniuose aprašomuosiuose tyrimuose, vertinimo tyrimuose, jei autoriui sudėtinga iš anksto numatyti galimą rezultatą.

Hipotezė būtina priežastiniuose, koreliaciniuose statistiniuose tyrimuose. Ji padeda nustatyti būsimo tyrimo pagrindines kryptis ir ribas. Hipotezė turi būti tiesiogiai susieta su tirama problema ir suteikti problemos sprendimo pagrindą, ją turi būti galima patikrinti empiriškai. Atlikus tyrimą, hipotezė patvirtinama arba paneigiama. ***Viename tyrime gali būti keletas susijusių hipotezių.*** Priežastiniuose, koreliaciniuose, eksperimentiniuose tyrimuose hipotezės yra privalomos. Mišrių metodų tyrimo atveju hipotezė gali būti keliami tik kiekybinio tyrimo daliai.

Ginamieji teiginiai

Ginamieji teiginiai, kaip tyrimo ataskaitos elementas, dažniau formuluojami magistro nei bakalauro darbuose.

Atliekant kokybinį ar aprašomąjį kiekybinį tyrimą, pagrindinius tyrimo rezultatus magistro darbo įvade galima pateikti formuluojant keletą (dažniausiai iki trijų) ***ginamųjų teiginių***. Ginamieji teiginiai

yra atsakymai į probleminius klausimus. Ginamieji teiginiai nuo hipotezės skiriasi tuo, kad yra formuluojami atlikus tyrimą ir apibendrinus, interpretavus jo duomenis. Ginamieji teiginiai turėtų būti pakankamai konkretūs, nusakantys, ką tyrimas patvirtino ar atskleidė teorinėje plotmėje.

Tyrimo objektas

Tyrimo objektas yra tai, kas bus tiriama, į ką bus orientuotas pažinimo procesas.

Tyrimo objektas turėtų atsispindėti temos pavadinime. Tyrimo objektai gali būti veiklos rodikliai, vartotojų nuostatos, gyventojų požiūris į gyvenimo kokybę, ekonomikos augimą skatinantys veiksniai, kaimo bendruomenės tarptautiniai ryšiai ir pan. Dažniausiai klaidinga kaip tyrimo objektą įvardyti informaciją tyrimui teikiančius asmenis (pvz., „vartotojai“, „kaimo bendruomenė“) ar konkrečią organizaciją, kurioje atliekamas tyrimas (pvz., „XX viešoji įstaiga“ arba „Prekybos centrai“).

Tyrimo tikslas ir uždaviniai

Tyrimo tikslas – tai analizuojamos problemos sprendimas.

Tyrimo tikslo nereikia išplėsti, jis turėtų būti nusakomas *vienu* sakiniu. Tyrimo tikslas visuomet yra gauti naujų žinių, atskleidžiančių, paaiškinančių analizuojamą objektą, įvertinti situaciją, inovaciją, projektuoti kaitos scenarijų ir pan. Jis negali būti formuluojamas kaip tam tikra intervencija į procesus ar šios intervencijos pasekmė. Pavyzdžiui, tokios tikslo formuluotės kaip „tobulinti personalo vadybos sistemą organizacijoje“ ar „didinti organizacijos darbuotojų lojalumą“ netinkamos, nors iš tyrimo gautos žinios gali padėti spręsti šiuos vadybinius uždavinius. Tikslo formuluotė turėtų atitikti pasirinktos temos pavadinimą, atspindėti tyrimo objektą. Tikslas turėtų apimti visus uždavinius, t. y. jis negali būti siauresnis, nei užsibrėžta atlikti uždaviniuose.

Kiekviena tema gali turėti daug sprendimo būdų, todėl suformulavus tikslą pasirenkami *konkretūs tyrimo uždaviniai*. Uždaviniai – smulkesnės užduotys, atskleidžiančios, kaip tikslas įgyvendinamas. Studijų darbuose paprastai iškeliami 3–5 pagrindiniai uždaviniai. Kiekvienas tyrimo uždavinys turi turėti sprendimą, aprašomą darbo tekste ir atsispindintį išvadose.

Tikslo ir uždavinių formuluotėse vartojama aktyviųjų veiksmažodžių bendratis.

Tikslo ir uždavinių formuluotėse vartotini veiksmažodžiai:

atskleisti, aptarti, apibrėžti, suklasifikuoti, identifikuoti, apibūdinti, palyginti, nustatyti, išskirti, sudaryti, parengti, išanalizuoti, išnagrinėti, sukurti, pagrįsti, įvertinti, integruoti, susieti, interpretuoti, sugretinti, atlikti kritinę analizę, suformuluoti, patikrinti ir pan.

Studentų dažnai vartojami veiksmažodžiai *išsiaiškinti, susipažinti* tinkamesni referatui nei baigiamajam darbui. *Nereikėtų rašyti pagal darbo struktūrą būtinų procedūrų, tokių kaip „atlikti literatūros pasi-*

rinkta tema analizę“; „*atlikti tyrimą*“; „*išanalizuoti tyrimo duomenis*“; „*pateikti išvadas ir rekomendacijas*“. Darbo uždaviniai turėtų atspindėti specifinius konkrečios temos aspektus, kurie yra tiriama, taip pat būdus, kuriais tai atliekama. Tyrimo uždaviniai numeruojami ir kiekvienas jų rašomas atskiroje eilutėje. Uždaviniai turi būti konkretūs, atitinkantys nagrinėjamus klausimus (dažnai turinio dalis, skyrius ar poskyrius) (žr. 2 priedą).

Tyrimo metodai

Įvade tyrimo metodai pristatomi trumpai, keliomis pastraipomis. Rekomenduojama ne tik išvardyti taikomus *duomenų rinkimo ir duomenų analizės* metodus, bet ir trumpai nurodyti, koku tikslu vienas ar kitas metodas darbe taikomas, kokios statistinės programos naudojamos. Taip pat reikėtų trumpai apibūdinti duomenų šaltinius, imties dydį ir tipą, pristatyti, kaip buvo organizuotas tyrimas, nurodyti atlikimo laiką, pabrėžti etikos reikalavimų laikymąsi. Išsamiai tyrimo metodai, jų pasirinkimo tikslingumas ir pagrindimas, siekiami rezultatai, tyrimo organizavimas aprašomi tyrimo metodikai pateikti skirtame skyriuje (bakalauro darbe) ar atskiroje dalyje (magistro darbe).

Apribojimai (jei reikia)

Pateikiama informacija apie tyrimo kliūtis, pasirinktą tyrimo dizainą, galintį turėti įtakos rezultatų interpretavimui, išvadų generalizavimui. Pvz., išnagrinėtas tik vienas problemos aspektas, subjektyvus, informacijos prieinamumo sąlygotas, rodiklių pasirinkimas, tyrimo reprezentatyvumo klausimo sprendimai ir pan.

Tyrimo rezultatų mokslinis, praktinis reikšmingumas ir sklaida

Šioje įvado dalyje nurodoma, kas ir kokiais tyrimo rezultatais pasinaudojo arba galėtų pasinaudoti. Magistro darbe rekomenduojama nurodyti ir kuo tyrimo rezultatai reikšmingi mokslo žinių plėtotei (pvz., patvirtintos kitų mokslininkų atskleistos, teorijoje aprašytos analizuojamo reiškinių savybės, tiriamuoju atveju nustatyti faktai, įgalinantys kelti hipotezes, ir pan.).

Taip pat pažymima, kur rezultatai buvo / bus viešinti: pvz., su tyrimo rezultatais supažindinti organizacijų vadovai arba darbuotojai, rezultatai pristatyti studentų mokslo darbų konferencijoje, publikuotas straipsnis studentų darbų rinkinyje ir pan. Tekste pateikiamos nuorodos į priedus – organizacijų vadovų ar specialistų atsiliepimus, pažymas apie dalyvavimą konferencijose, straipsnio kopijas.

Darbo struktūra

Pristatomas darbo skyrių turinys, apibendrinami atskiruose skyriuose nagrinėjami klausimai.

Santrauka – tai sutrumpintas studijų darbo esmės išdėstymas.

Pirmiausia pateikiama santrauka lietuvių kalba, po to – anglų kalba. Santrauka turėtų būti parašyta taip, kad jos informacija suteiktų skaitytojui galimybę susidaryti nuomonę apie studijų darbo turinį, atliktus tyrimus bei jų rezultatus. Santraukoje reikia ne perrašyti įvado tekstą, bet glaustai ir apibendrintai aprašyti darbo esmę, pateikti esmines išvadas. Rekomenduojama santraukos apimtis – apie 500 žodžių. Santrauka pradedama rašyti lapo viršuje 11 pt šriftu, 1,0 eilėtarpiu. Santrauka turėtų tilpti viename puslapyje. Santraukos pabaigoje rašomi raktiniai žodžiai: trys–penkios darbo esmę atskleidžiančios pagrindinės sąvokos.

Santraukos rašymo pavyzdys

Pavardenis, V. (2020). *Organizacijos kultūros kaita įgyvendinant visuotinės kokybės vadybą*. Bakalau-
ro / Magistro darbas. Šiaulių universitetas, Regionų plėtros institutas, Šiauliai.

SANTRAUKA

Santrauka pradedama žodžiais: „Bakalauro (arba Magistro) baigiamajame darbe analizuojama...“

Šioje darbo dalyje reikėtų glaustai išdėstyti darbo esmę, nurodyti jo sudėtines dalis, apibūdinti pagrindinius nagrinėjamus klausimus, pateikti rezultatus.

Raktiniai žodžiai: trys–penkios darbo esmę atskleidžiančios pagrindinės sąvokos.

Baigiamojo darbo santrauka lietuvių ir anglų kalbomis pateikiama atskiruose lapuose po antraštinio lapo.

2.5. Teorinė baigiamojo darbo dalis

Teoriniame baigiamojo darbo skyriuje pateikiama pagrindinių darbe vartojamų sąvokų samprata, literatūros apžvalga tiriamą temą, atliekama problemos analizė teoriniu lygmeniu, apžvelgiami tyrimai, susiję su nagrinėjama problema. Čia turėtų būti pristatomos esminės idėjos nagrinėjama tema, atskleidžiami jų tarpusavio ryšiai, esamų teorijų panaudojimo galimybės sprendžiant problemą. Šioje dalyje geriausiai atsiskleidžia autoriaus dalykinės žinios.

Teorinė dalis turėtų sudaryti apie 30–40 proc. viso baigiamojo darbo apimties (be priedų).

Darbe reikėtų pateikti tik tą medžiagą, kuri yra *tiesiogiai susijusi* su tiriamą problema, tik esminę ir naujausią informaciją. Naujausia tyrimų medžiaga skelbiama mokslo žurnalų straipsniuose ir mokslini-

nių konferencijų medžiagoje. Monografijose pateikiama senesnė ir apibendrinta medžiaga. Vadovėliai labiau tinka pradiniam darbo rengimo etape, susipažįstant su nagrinėjamu klausimu. Reikėtų vengti vadovėlių medžiagos perrašymo. Dauguma mokslinės literatūros šaltinių turėtų būti ne senesni kaip penkerių metų (jei dėl darbo logikos nereikia kitaip). Literatūros paieškai reikėtų naudotis Šiaulių universiteto bibliotekos prenumeruojamomis mokslinių duomenų bazėmis.

Rengiant baigiamuosius darbus įprasta naudotis internete skelbiama medžiaga. Ji yra lygiavertė spausdintiniams informacijos šaltiniams, tačiau būtina ypač kritiškai vertinti patikimumą.

Analizuojant problemą reikėtų lyginti, argumentuotai vertinti atskiras idėjas ir teiginius. Kiekvienas skyrius ar poskyris rašomas apibendrinus, susisteminus *bent kelių autorių* požiūrius. Reikėtų vengti skyrių ar poskyrių, kurie rašomi remiantis vienu straipsniu arba yra tiesiog sutrumpintos vadovėlio dalys.

Nerekomenduojama remtis periodikos straipsniais, populiariąja literatūra. Galima pateikti ir žurnalistinių straipsnių medžiagą (pvz., interviu su ministru), tačiau ji turėtų būti taikoma situacijai iliustruoti, o ne sąvokai apibrėžti ar dėsningumui nusakyti, patvirtinti. Teorinėje dalyje taip pat galima remtis įstatymais, kodeksais, komunikatais ir kitais teisės aktais, informacija iš ataskaitų, duomenų bazių, tačiau šią medžiagą būtina pristatyti kaip empirinę, apibrėžiančią, aprašančią konkrečią situaciją, atskleidžiančią analizuojamos problemos kontekstą. Poskyriai negali būti parengti perrašant įstatymus ar norminius aktus. Jais galima naudotis, tačiau ne teoriškai grindžiant tyrimą, o atskleidžiant situaciją, argumentuojant tyrimo praktinį reikšmingumą.

Dažniausios literatūros analizės dalies klaidos:

- studentas tik pristato kitų autorių požiūrius, jų neanalizuoja, negretina, nelygina, nevertina;
- nenaudojami pagrindiniai nagrinėjamos srities darbai, neanalizuojama naujausia literatūra;
- darbas sudarytas vien iš citatų, sudėtinga atskirti originalų autoriaus tekstą nuo citatos ar referavimo;
- remiamasi internete populiariuose straipsniuose pateikta medžiaga;
- perpasakojami vadovėliai, pateikiamos visiems žinomos tiesos, nesiremiam moksliniais straipsniais;
- rašoma ne moksliniu stiliumi;
- netinkamai pateikiamos (ar visai nepateikiamos) nuorodos į literatūros šaltinius.

Teorinė darbo dalis turi turėti konkretų pavadinimą, ji negali būti pavadinta „Teorinė dalis“. Teorinėje dalyje pateikiama medžiaga skirstoma į skyrius ir poskyrius pagal pasirinktus tyrimo klausimus. Poskyrių apimtis nerekomenduojama mažesnė nei 1 puslapis.

Darbo tekstas išdėstomas pastraipomis. Pastraipą sudaro rišlių sakinių grupė, siejama vienos pagrindinės minties. Klasikinė pastraipa yra sudaryta iš teminio sakinio (pagrindinio teiginio), jo paaiškinimo teiginių (arba pagrindžiamųjų argumentų) ir išvados arba apibendrinamojo sakinio. Argumentai turėtų būti sujungti į loginę visumą. Rekomenduojama nerašyti labai ilgų pastraipų: optimali pastraipos apimtis – 12 eilučių. Žinoma, tokia klasikinė struktūra nėra privaloma visoms pastraipoms be išimties, pastraipą gali sudaryti ir vienas sakiny.

Pastraipos tarpusavyje turėtų būti susietos prasminiais ryšiais ir sudaryti logiškai vientisą tekstą. Siekiant skaitytojui padėti geriau suprasti tekstą, skyriaus / poskyrio pradžioje galima trumpai pristatyti medžiagos pateikimo logiką.

Teorinėje dalyje turėtų būti lentelių, paveikslų, po jais būtina nurodyti šaltinį (žr. 3.3 poskyrį).

Tam, kad teorinė šaltinių analizė būtų išbaigta, reikėtų naudoti apibendrinimus. Jie turėtų būti pateikiami skyrių, poskyrių pabaigoje. ***Rekomenduojama pateiktą medžiagą apibendrinti viena ar keliomis pastraipomis. Teorinėje dalyje studentas įgyvendina konkrečius uždavinius, kuriuos išsikėlė ir aprašė įvade. Apibendrinime reikėtų pateikti išvadas pagal keltus uždavinius.*** Vėliau šiais apibendrinimais rekomenduojama pasinaudoti formuluojant baigiamojo darbo išvadas.

Darbo teorinės dalies pabaigoje rekomenduojama pateikti skyrių, kuriame, atsižvelgiant į tiriamą problemą, apibendrinama teorinės dalies medžiaga, pristatomos pagrindinės tyrime taikomos teorijos, tyrimo objekto konceptualizacija ir operacionalizacija (jei reikia), pateikiami empiriniame tyrime taikomi teoriniai modeliai (jei reikia). Apibendrinimas atskleidžia darbo autoriaus gebėjimą suvokti tiriamos problemos teorines koncepcijas, jas taikyti empiriniame tyrime.

Aiškinamosios pastabos. Be citavimo, dar gali būti naudojamos nuorodos į aiškinamąsias pastabas, padedančios suprasti pagrindinį tekstą, patikslinančios, paaiškinančios. Tai gali būti sudėtingesnių sąvokų, terminų apibrėžtys (su nuoroda į bibliografinio šaltinio aprašą literatūros sąrašė) ar darbo autoriaus komentaras. Aiškinamosios pastabos rašomos puslapio išnašose.

2.6. Tyrimo metodologija / metodika

Magistro studijų baigiamajame darbe tyrimo metodologija yra atskira darbo dalis. Bakalauro darbe tyrimo metodika gali būti atskira darbo dalis arba pirmasis empirinės dalies skyrius.

Tyrimo metodologijos / metodikos dalies struktūra nėra reglamentuota, svarbu informaciją pateikti pasirinktu loginiu nuoseklumu, išskiriant esminius elementus.

Iš aprašymų turėtų būti matoma, kaip buvo laikomasi pasirinkto tyrimo tipo, tyrimo strategijos, metodo reikalavimų. Magistro ir bakalauro darbuose tyrimo metodologijos ar tyrimo metodikos skyrių struktūra yra panaši, tačiau skiriasi aprašymo gilumas, pagrindimo išsamumas ir apimtis (bakalauro darbe – apie 3 psl., magistro – 5–10 psl.).

Tyrimo metodologijos / metodikos dalies turinyje galima išskirti tris elementus: bendrosios tyrimo koncepcijos ar tyrimo logikos aprašymą, konkrečių tyrimo metodų ir instrumentų aprašymą bei tyrimo organizavimo aprašymą. Darbe galima pasirinkti ir kitą pateikiamos informacijos skaidymo tvarką, pavyzdžiui, formuoti tyrimo imtį aprašantį skyrių / poskyrį, tyrimo etikos skyrių, atskirą skyrių skirti tyrimo apribojimams ir patikimumui ir pan.

Tyrimo koncepcija

Priklausomai nuo pateikiamo turinio akcentų, šios dalies pavadinimas gali būti: „Tyrimo strategija“, „Bendroji tyrimo logika“, „Metodologinis tyrimo pagrindas“, „Tyrimo metodologijos pagrindimas“, „Tyrimo teorinės ir metodologinės prielaidos“, „Tyrimo dizainas“ ir pan.

- Skaitytojui primenami probleminiai klausimai, į kuriuos, atliekant tyrimą, ieškoma atsakymo, hipotezės (jei suformuluotos), bet nereikėtų perrašyti įvade nurodyto tyrimo objekto, tikslo ir uždavinių. Klaidinga būtų čia pateikti ir ginamuosius teiginius, nes jie formuluojami tik atlikus tyrimą. Galima detalizuoti empirinės dalies uždavinius, išskleisti, detalizuoti probleminius klausimus.
- Trumpai pristatomas teorinis tyrimo pagrindas, nurodant, kokiomis teorijomis ir kaip remiamasi tyrime, paminint keletą pačių svarbiausių autorių, pateikiant tiriamojo reiškimo apibrėžimą, kuriuo vadovaujamesi tyrime, teorinį modelį (jei sudarytas) ar koncepto operacionalizaciją (jei reikia) ar nuorodą į teorinės dalies skyrių, kur ji aprašoma.
- Trumpai pristatomas metodologinis tyrimo pagrindas. Nurodomas tyrimo tipas, pagrindžiamas, kodėl būtent toks tyrimo tipas yra pasirinktas, geriausiai tinka tyrimo problemai spręsti. Siejant su tyrimo problemos detalizacija, aprašoma pasirinkta tyrimo strategija / loginė schema / dizainas (galima pateikti grafinę schemą), pristatomi taikomi tyrimo metodai ir jų sąsajos.

Tiek bakalauro, tiek magistro baigiamajame darbe svarbu parinkti tyrimo problemą atitinkančią tyrimo strategiją ir ją nuosekliai įgyvendinti. Klaidinga nuomonė, kad bakalauro darbe galima tirti vienos įmonės / organizacijos veiklą pasirinktu aspektu, o magistro darbe būtinas platesnės apimties tyrimas. Pasirinkus atvejo analizės strategiją, darbą galima rašyti vieno atvejo analizės pagrindu, nepriklausomai nuo studijų pakopos. Bakalauro ir magistro darbe turėtų skirtis tyrimo gilumas, duomenų analizės išsamumas, interpretavimo ir išvadų kokybė.

Tyrimo metodai

Pagrindžiamas tyrimo metodų pasirinkimas, sąsajos su probleminiais klausimais, pristatomi ir pagrindžiami duomenų rinkimo instrumentai, aprašoma, kaip buvo taikomi tyrimo duomenų rinkimo, duomenų analizės metodai. Aprašant tyrimo metodus, reikėtų vengti metodologijos vadovėlių perrašymo, pateikti tik esminę su darbu susijusią informaciją apie taikomą metodą. Toliau pateikiamos tyrimo metodų aprašymo rekomendacijos.

Dokumentų rinkimas ir analizė.

- Labai trumpai pristatomas metodas ir jo pasirinkimo pagrindimas.
- Pateikiami dokumentų atrankos kriterijai ir analizuojamų dokumentų sąrašas (arba nuoroda į atitinkamą priedą).
- Aprašomas dokumentų analizės metodas. Dažnai pateikiami 3–5 klausimai, į kuriuos atsakymų ieškoma dokumentuose. Galima sudaryti lentelę, siejant klausimus su konkrečiais dokumentais. Galima pateikti ir aprašyti analitinės lentelės, pildomos dokumentų analizės metu,

šabloną. Dokumentų analizei galima taikyti ir kokybinės ar kiekybinės turinio analizės metodus (formuojant kategorijas) arba specifinius teisinių dokumentų analizės metodus.

- Aprašoma, kaip buvo laikomasi tyrimo etikos reikalavimų.

Anketinis tyrimas.

- Labai trumpai pristatomas metodas ir jo pasirinkimo pagrindimas.
- Aprašoma ir pagrindžiama tyrimo instrumento (anketos) struktūra. Rekomenduojama pateikti lentelę, kurioje atsispindėtų pagrindinės apklausos temos ir detalizuotas jų turinys. Pristatomas anketos teorinis pagrindas, paaiškinant, kuo remiantis kiekviena apklausos tema įtraukta į klausimyną. Teorinį pagrindą galima pateikti ir lentelėje, nurodant autorius. Teorinis tyrimo instrumento pagrindimas būtinas ir tuomet, kai studentas anketiniam tyrimui taiko ne savo sudarytą anketą.
- Pristatomi anketoje naudotų klausimų tipai ir skalės. Nurodomas klausimų skaičius, apklausos trukmė.
- Apibrėžiama tyrimo populiacija, įvertinamas jos didumas, pristatomas taikytas atrankos metodas, nurodomas imties dydis ir didžiausia galima atsitiktinė paklaida (jei tai prasminga).
- Pateikiamos tyrimo imties charakteristikos, formuluojama išvada apie imties reprezentatyvumą (tyrimo imties charakteristikas galima pristatyti ir atskirame skyriuje / poskyryje).
- Trumpai aprašomas tyrimo organizavimas (anketos platinimo metodai, metodai, taikomi skatinant respondentus dalyvauti tyrime, tyrimo laikas).
- Pateikiama informacija apie anketų grįžtamumą, anketų selekciją, pašalinant netinkamai užpildytas anketas.
- Aprašomi statistiniai duomenų analizės metodai, nurodant, kokių tikslų jie taikomi, pateikiami statistiniai sprendimų kriterijai, taikomi interpretuojant duomenis.
- Nurodoma, kokie statistinės duomenų analizės programų paketai taikomi sisteminant, analizuojant, vizualizuojant duomenis.
- Aprašoma, kaip buvo laikomasi tyrimo etikos reikalavimų.

Interviu, grupės diskusija ir kokybinių duomenų analizė.

- Labai trumpai pristatomas metodas ir jo pasirinkimo pagrindimas.
- Aprašomas ir pagrindžiamas tyrimo instrumento (klausimyno) turinys. Rekomenduojama pateikti lentelę, kurioje atsispindėtų pagrindinės apklausos temos ir detalizuotas jų turinys. Lentelėje galima pateikti ir teorinį pagrindą, paaiškinant, kodėl tema įtraukta į klausimyną (pvz., galima nurodyti autorius, kurių darbų pagrindu tema įtraukta).
- Pristatoma tyrimo imtis: pasirinktas atrankos metodas, informantų / ekspertų charakteristikos, pagrindžiamas informantų / ekspertų skaičius.
- Trumpai aprašomas tyrimo organizavimas (kontaktas su informantais, ekspertais, vieta, laikas, vidutinė interviu / grupinės diskusijos trukmė). Nurodomi organizavimo sunkumai, tyrimo autoriaus profesinė patirtis, galėję daryti įtaką tyrimo rezultatams ir jų interpretavimui.

- Aprašoma, kaip buvo taikomi pasirinkti kokybinių duomenų analizės metodai: kokybinė turinio analizė, tematinė analizė, diskurso analizė, naratyvo analizė ar pan.
- Aprašoma, kaip buvo laikomasi tyrimo etikos reikalavimų.

Stebėjimas.

- Labai trumpai pristatomas metodas ir jo pasirinkimo pagrindimas.
- Aprašomas ir pagrindžiamas tyrimo instrumento (stebėjimo protokolo) turinys. Rekomenduojama pateikti lentelę, kurioje atsispindėtų stebimi požymiai ir detalizuotas jų turinys. Lentelėje galima pateikti ir teorinį pagrindą, paaiškinant, kodėl tema įtraukta į klausimyną (pvz., galima nurodyti autorius, kurių darbų pagrindu tema įtraukta).
- Pristatoma tyrimo imtis (jei tyrimas kiekybinis, pristatoma ir generalinė aibė): pasirinktas atrankos metodas, stebimų objektų charakteristikos.
- Trumpai aprašomas tyrimo organizavimas (vieta, laikas, stebėjimo trukmė). Nurodomi organizavimo sunkumai, tyrimo autoriaus profesinė patirtis, galėję daryti įtaką tyrimo rezultatams ir jų interpretavimui.
- Aprašoma, kaip buvo taikomi pasirinkti kokybinių ar kiekybinių duomenų analizės metodai.
- Aprašoma, kaip buvo laikomasi tyrimo etikos reikalavimų.

Antrinių duomenų analizė.

- Labai trumpai pristatomas metodas ir jo pasirinkimo pagrindimas, aprašomos metodo taikymo sąlygos (prielaidos) ir kaip jos bus patikrintos.
- Pateikiami detalūs klausimai, į kuriuos ieškoma atsakymo taikant šį metodą.
- Aprašomi statistiniai rodikliai, įvertinamas jų patikimumas ir tinkamumas, argumentuojama jų atranka.
- Nurodomos duomenų bazės, kiti duomenų šaltiniai.
- Pristatomi duomenų analizei taikomi statistiniai metodai ir duomenų analizės instrumentai (Excel, SPSS, Gretl...)

PEST, SSGG analizė ir kiti duomenų sisteminimo metodai.

- Labai trumpai pristatomas metodas ir jo pasirinkimo pagrindimas.
- Nurodomi naudoti informacijos šaltiniai (ar jų sąrašas darbo priede).

Tyrimo organizavimas

Aprašomas tyrimo organizavimas, nurodant tyrimo etapus, laiko juostą (pvz., Ganto grafiką) ir kliūtis, galėjusias turėti įtakos tyrimo rezultatų patikimumui. Jei tyrimo etika nebuvo aprašyta pateikiant informaciją apie tyrimo metodus, parodoma, kaip atliekant tyrimą buvo laikomasi mokslinio tyrimo etikos reikalavimų.

2.7. Empirinė darbo dalis

Empirinė darbo dalis turėtų turėti konkretų pavadinimą, atitinkantį analizuojamą temą, ji negali vadinintis „Tiriamoji dalis“ arba „Empirinė dalis“. Šioje dalyje pateikiama faktinė (statistinė, sociologinė ar kitokia) tiriamos problemos informacija, tyrimų rezultatai, jų interpretacija teorinėje darbo dalyje aprašytų teorijų kontekste, aprašant rezultatus reikėtų konstatuoti, ar jie patvirtina, ar paneigia tyrimo hipotezę (jei buvo iškelta).

Empirinė darbo dalis su metodologija / metodika turėtų sudaryti apie 60 proc. viso darbo apimties be priedų ir darbo įvadinių dalių bei literatūros sąrašo.

Kiekybinių ir kokybinių duomenų sisteminimas ir analizė yra griežtai apibrėžtos procedūros, kurių reikalavimų darbe būtina laikytis. Apsisprendęs dėl duomenų analizės metodo, studentas turėtų tikslingai pagilinti metodologijos paskaitose įgytas žinias – perskaityti keletą tyrimų metodologijos šaltinių, kuriuose aprašomas metodas, kritiškai apžvelgti jo taikymo pavyzdžius gerai įvertintuose studentų darbuose, disertacijose, moksliniuose straipsniuose,

Empirinę darbo dalį rekomenduojama skaidyti skyriais. Bakalauro darbo empirinės dalies pirmajame skyriuje pateikiama tyrimo metodika (jei ji nepristatoma kaip atskira darbo dalis). Rekomenduojamas šio skyriaus turinys aprašomas 2.6 skyriuje. Tyrimo rezultatai aprašomi ir interpretuojami keliuose skyriuose. Informacijos skaidymas į skyrius priklauso nuo tyrimo koncepcijos.

Svarbūs duomenų analizės ir rezultatų aprašymo aspektai:

- Analizuojant įmonių ar organizacijų ūkinę, komercinę, finansinę veiklą, bendrus makroekonominis šalies rodiklius ir norint atskleisti jų kitimo tendencijas bei priežastis, reikėtų analizuoti bent ***trejų–penkerių pastarųjų metų*** duomenis. Pagal taikomo tyrimo metodo specifiką (ypač ekonomikos darbuose), gali būti reikalingas ilgesnis tyrimo laikotarpis. Jeigu studentui jau atliekant duomenų analizę yra paskelbiami naujesni duomenys, jie į darbą gali būti neįtraukiami.
- Darbe pateikiami apibendrinti, susisteminti tyrimo rezultatai, išryškinant pagrindinius rezultatus ir tendencijas. Baigiamuosiuose darbuose atlikto tyrimo rezultatai turėtų būti interpretuojami kitų autorių panašių tyrimų kontekste. Diagramos turėtų būti vaizdžios, informatyvios. Lentelėse pateikiami tik galutiniai rezultatai. Bendra nuostata tokia: papildoma ir su tema mažai susijusi statistinė informacija turėtų būti pateikiama prieduose, jeigu informacija esminė – ją būtina palikti tekste.
- Empiriniai duomenys turėtų būti grupuojami, sisteminami, apibendrinami, transformuojami, lyginami, interpretuojami, vertinami. Juos analizuojant ir darant išvagas, būtina remtis teorinėje darbo dalyje pateiktos analizės rezultatais.
- Sisteminti ir analizuoti empirinius duomenis padeda kompiuterinės programos: ir bendrosios – „MsExcel“, „MsWord“, ir specializuotos. Kiekybinius duomenis patogiau sisteminti ir analizuoti taikant statistinių programų paketus SPSS, SAS, atviras programas PSPP, Gretl, R; tekstinius duomenis – su kokybinių duomenų analizės programomis NVIVO, MAXQDA.

- Kiekvieno empirinės dalies skyriaus ar poskyrio *medžiagą reikėtų apibendrinti jo pabaigoje pateikiant vieną ar dvi apibendrinamąsias pastraipas.*

2.8. Diskusija, išvados, rekomendacijos

Diskusija

Magistro baigiamajame darbe gali būti diskusijų skyrius, kuris paprastai rašomas prieš išvadas ir rekomendacijas. Diskusiją rekomenduojama rašyti tuose magistro darbuose, kuriuose tyrimo radiniai giliau diskutuojami teoriniame kontekste.

Diskusijoje atskleidžiama, kiek darbas prisidėjo prie teorinio analizuojamos problemos mokslinio diskurso: komentuojami atlikto tyrimo metodai ir rezultatai kitų autorių panašių tyrimų kontekste, nurodomi tyrimo ribotumai, turintys įtakos rezultatų interpretacijai, numatomos tolesnės galimos problemos analizės kryptys. Diskusija – vieta pademonstruoti originalų mąstymą, galimybė pabrėžti, kaip pristatomi rezultatai praplečia mokslo srities žinias.

Diskusijos ypač tiktų darbams, kuriuose nagrinėjamos makrolygio ekonominės, vadybinės viešojo valdymo problemos. Tokio pobūdžio darbuose rekomendacijos kartais būna paviršutiniškos arba formalios, netgi per daug ambicingos, nes tyrimai ne visada suteikia galimybę teikti rekomendacijas šalių mastu, o diskusijos, savo nuomonės pateikimas šiuo atveju kaip tik labai svarbus.

Išvados

Išvados ir rekomendacijos rašomos atskiruose skyriuose.

Išvados yra reikšmingiausia, svarbiausia baigiamojo darbo dalis. *Tai problemos sprendimas, atsakymas į darbo pradžioje iškeltus uždavinius.*

Išvados turėtų būti konkrečios, atitikti darbo pavadinimą, tikslą, uždavinius ir gautus rezultatus. Jomis paneigiama arba patvirtinama hipotezė (jei iškelta). Išvadų apimtis – iki 2 puslapių. Vieno uždavinio sprendimas gali būti aprašomas keliuose išvados.

Išvados neturėtų būti abstrakčios, tai turėtų būti teorinės dalies ir tyrimo rezultatų didesnio masto apibendrinimas. Rengiant išvadas rekomenduojama naudotis skyrių ir poskyrių apibendrinimais, sujungti juose esančią informaciją. Tačiau pažymėtina, kad išvados nėra vien faktų konstatavimas ar poskyrių apibendrinimų perrašymas. Išvadose reikėtų *konceptualiai* įvardyti pagrindinius rezultatus, susijusius su iškeltų uždavinių sprendimu. Išvados nėra numeruojamos. Jos neturėtų būti perkrautos kiekybine informacija, reikšmingesni yra apibendrinimai, išskiriamos tendencijos, įžvalgos.

Dažniausios išvadų formulavimo klaidos:

- išvadose pateikiami teiginiai, nepagrįsti tyrimo rezultatais;
- išvados nesusijusios su darbo uždaviniais, nutylima hipotezė, nors ji ir formuluota;
- teorinės dalies išvadoje pateikiamos pagrindinių darbe vartojamų sąvokų apibrėžtys;
- pagal vieno ar keleto atvejų tyrimo rezultatus formuluojamos labai apibendrintos išvados;
- išvadose minimi smulkūs, neesminiai faktai, pakartojami tyrimo metu gauti įvertinimai, bet nedaromos išvados, ką šie faktai, įvertinimai, rodikliai padėjo atskleisti nagrinėjamos problemos kontekste;
- išvadose naudojamos citatos, pateikiamos nuorodos į literatūros šaltinius;
- išvadose neturėtų atsirasti naujos, papildomos informacijos, kuri nebuvo analizuojama darbe.

Rekomendacijos

Praktinės rekomendacijos turėtų būti pagrįstos tyrimo rezultatais ir susijusios su darbo išvadomis. Jos turėtų būti labai konkrečios, argumentuotos ir praktiškai įgyvendinamos.

Rekomendacijose reikėtų vengti abstrakčių nuostatų, kurios buvo žinomos dar prieš atliekant tyrimą (pvz., rekomenduojama didinti pelną, mažinti savikainą, užtikrinti bendradarbiavimą, įtraukti gyventojus į sprendimų priėmimą ir pan.), panašios reikšmės žodžių ar frazių (pvz., „gerinti“, „tobulinti“ ir t. t.), konkrečiau nurodant problemos sprendimo būdus. Turėtų būti nurodomos konkrečios priemonės, modeliai, pasiūlymai, problemų sprendimo būdai, pagrįsti tyrimo rezultatais ir atskleidžiantys autoriaus praktines žinias.

Rekomendacijos turėtų būti *tikslingos*, t. y. nurodoma, kam jos skiriamos (pvz., konkrečiai institucijai, organizacijai, gyventojų, darbuotojų grupei ir kt.), kas jas galėtų įgyvendinti ir per kokį laikotarpį, kokio konkretaus rezultato, susijusio su darbe analizuojama problema, tikimasi. Tikslinga rekomendacija pagrįsti, parodant, kad jos neprieštarauja teisės normoms arba yra jomis grindžiamos, jei galima, atlikti ekonominius skaičiavimus: kiek lėšų reikėtų joms įgyvendinti ar įmonei tai apsimokėtų. Galima pasiūlyti ir galimus lėšų šaltinius.

Išimtis taikoma baigiamiesiems darbams makroekonominėmis temomis. Jose rekomendacijos gali būti neformuluojamos.

Rekomendacijų skaičius nereglamentuojamas, gali būti ir viena esminė, išsamiai pagrįsta.

3. BAIGIAMŲJŲ DARBŲ ĮFORMINIMAS

3.1. Teksto stilius ir formatavimas

Darbo pradžioje pateikiama bendroji informacija apie baigiamąjį darbą: viršelis, antraštinis lapas, santraukos lietuvių ir užsienio kalba, iliustracijų sąrašas, terminų ar santrumpų žodynelis.

Viršelis ir antraštinis lapas

Viršelyje ir antraštiniame lape pateikiama esminė informacija apie darbą (žr. Ekonomikos, vadybos ir viešojo administravimo studijų kryptių pirmosios arba antrosios studijų pakopos (bakalauro arba magistro) baigiamojo darbo rengimo ir gynimo reglamentus). Puslapių numeracija pradedama nuo antraštinio lapo, tačiau jame numeris nerašomas (santraukos puslapio numeris – 2).

Žodynelis

Žodynelis skirtas skaitytojui supažindinti su darbe vartojamų pagrindinių sąvokų prasme. Jis nėra privalomas, tačiau rekomenduojamas tais atvejais, kai tyrime vartojamos sąvokos, kurios nėra visuotinai priimtose ir aiškios, ar specifiniai terminai. Žodynelyje apibrėžiamas vartojamų sąvokų turinys, nurodant šaltinius, paaiškinamos darbo tekste naudojamos santrumpos. Į žodyną neįtraukiamos dažniau vartojamos, įprastą reikšmę darbe turinčios sąvokos (pvz., anketa, administravimas ir pan.). Žodynas pateikiamas naujame puslapyje po paveikslų sąrašo su antrašte ŽODYNELIS.

Teksto stilius

Studijų darbų tekstas rašomas baltuose A4 formato lapuose, vienoje lapo pusėje. Darbas spausdinamas *Times New Roman* šriftu. Pagrindinio teksto simbolių aukštis – 12 pt, paliekami 1,15 eilėtarčiai. Tekste kai kuriuos žodžius galima rašyti paryškintuoju arba pasviruoju šriftu. Tekstas lygiuojamas naudojant abipusę lygiuotę. Dalių ir atskirų skyrių (santrauka, lentelių sąrašas, paveikslų sąrašas, terminų žodynelis, turinys, įvadas, išvados, rekomendacijos, priedai) pavadinimai rašomi didžiosiomis raidėmis 14 pt; skyrių pavadinimai – mažosiomis raidėmis, paryškintuoju šriftu, 13 pt; poskyrių pavadinimai – mažosiomis raidėmis, paryškintuoju šriftu, 12 pt. Visų pavadinimų tekstas lygiuojamas centre. Kiekviena pastraipa pradedama rašyti be įtraukos, tarp pastraipų pasirenkamas 6 pt tarpas. Išnašų teksto dydis – 10 pt, tarpai tarp eilučių – viengubi.

Baigiamojo darbo dalys ir atskiri skyriai (santrauka, lentelių sąrašas, paveikslų sąrašas, terminų žodynelis, turinys, įvadas, diskusija, išvados, rekomendacijos, priedai) pradedami rašyti naujame puslapyje. Kitų skyrių ir poskyrių pavadinimai rašomi tame pačiame puslapyje, kuriame baigiasi prieš tai esančio poskyrio tekstas. Po pavadinimo taškas nerašomas. Skyriaus antraštė rašoma viena eilute žemiau, negu prasideda puslapio teksto laukas, o poskyrio antraštė atskiriama nuo prieš ją ir po jos esančio teksto vienos eilutės tarpu. Poskyriai numeruojami tik skyriaus viduje, todėl poskyrio eilės nu-

meris sudaromas iš dalies numerio, skyriaus numerio ir poskyrio tame skyriuje numerio, jie skiriami taškais. Pvz., 1. – dalis; 1.1. – skyrius; 1.1.1. – poskyris. Įvadas, išvados, rekomendacijos nenumeruojami.

Puslapyje iš kraštų reikėtų palikti paraštes: kairėje pusėje – 2 cm, dešinėje – 2 cm, viršuje – 2 cm, apačioje – 2 cm. Tekstinių lapų orientacija vertikali. Jei spausdinamos didelio pločio lentelės, lapų orientacija gali būti horizontali.

Puslapiai numeruojami nuo antraštinio lapo, jame numeris nerašomas. Visi kiti puslapiai numeruojami. Numeris rašomas po tekstu puslapio poraštės dešinėje pusėje arabiškais skaitmenimis, nededant nei taško, nei brūkšnelių. *Rekomenduotina* kiekvieno lapo viršutinės antraštės kairėje pusėje, pradedant įvado lapu, įrašyti darbo pavadinimą ir autorių (10 pt šriftu).

Spausdinami du baigiamojo darbo egzemplioriai (rekomenduojama darbą spausdinti abiejose lapo pusėse), jie įrišami į permatomus viršelius. Viename iš baigiamųjų darbų, iš karto po antraštinio lapo, reikėtų įrišti ir du A4 formato vokus, į kuriuos vėliau bus įdėti vadovo ir recenzento atsiliepimai. Darbo gale prie viršelio priklijuojamas vokas, į jį dedamas kompaktinis diskas su įrašytu darbu, darbo pristatymu ir duomenų matrica (jei vykdyta apklausa). Baigiamojo darbo tyrimo papildoma medžiaga sudedama į atskirą aplanką ir pateikiama vertinimo komisijai paprašius. Atskiri puslapiai į įmautes nededami.

Jeigu tekste yra *formulių*, jos turėtų būti paaiškintos ir nurodytas *šaltinis*. Jei formulių yra daugiau nei viena, jos numeruojamos arabiškais skaitmenimis pagal skyrius. Formulės numeris susideda iš skyriaus numerio ir formulės eilės numerio tame skyriuje. Formules rekomenduojama pateikti naudojant *Microsoft Equation Editor*. Numeris rašomas toje pačioje eilutėje kaip ir formulė, dešinėje lapo pusėje, pavyzdžiui:

$$BVP_{(i,2019-2021)} = \frac{\ln Debt_{(i,t)} + (2 * ((\ln Debt_{(i,t)})^2)) * Debt_{2018}}{100} \quad (1.2)$$

Čia:

$BVP_{(i,2019-2021)}$ – planuojamas 3 m. vidutinis ekonomikos augimas 2019–2021 m.;

$Debt_{2018}$ – 2018 m. skola nuo BVP, proc.;

$\ln Debt_{(i,t)}$ – logaritmuota skola proc. nuo BVP, parodo apytikslį metinį skolos augimo tempą;

$(\ln Debt_{(i,t)})^2$ – logaritmuotos skolos kvadratas, kuris matuoja valstybės skolos poveikio pagreitį, arba kitaip, pokyčio tempą.

Jeigu tekste formulių yra daugiau, patartina jas pateikti lentelėse, kairėje pusėje rašant formulę ir jos numerį, dešinėje – simbolių reikšmes. Mažesnes lenteles galima palikti darbo tekste, didesnes – kelti į priedus. Darbo tekste formulė aprašoma, komentuojama ir pateikiama nuoroda į konkretų priedą.

3.2. Teksto kalba

Studijų darbas rašomas taisyklinga lietuvių kalba.

Ji turėtų būti aiški, nedaugiaprasmė. Būtina atsisakyti skambių tuščių frazių, nekartoti to, kas rašoma kiekviename vadovėlyje. Reikėtų vartoti mokslinę kalbą ir vengti publicistinės arba emociškai nuspalvintos kalbos. Moksliniam stiliui būdingas kalbos aiškumas, tikslumas, glaustumas, loginė minties seka. Sakiniai turėtų būti sklandūs, mintis aiški.

Vartojami tarptautiniai žodžiai ar specialūs terminai arba santrumpos gali būti apibūdinti darbo tekste, terminų žodynėlyje darbo pradžioje arba išnašose.

Skyrių, poskyrių pavadinimuose reikėtų vengti klausimų formos, pavadinimai turėtų būti konkretūs, tiksliai atspindėti turinį. Reikėtų vengti abstrakčių, vadovėlinių pavadinimų. Poskyrių pabaigoje pateikiama apibendrinamoji pastraipa, kurioje reziumuojama poskyrio pagrindinė mintis.

Tekstas laikomas kokybišku ir gerai parašytu, kai jis suprantamas ir jį lengva skaityti, todėl patartina:

- nevertoti sudėtingų frazių, ilgų sakinių;
- vengti mokslinių terminų, kurių reikšmės studentas tiksliai nežino;
- nerašyti ilgų sakinių (dauguma sakinių neturėtų būti ilgesni nei 30 žodžių);
- pastraipoje išreikšti tik vieną mintį;
- vartoti beasmenes formas – pavyzdžiui, rašyti ne „mano tyrime gauti...“, „nustačiau“ ir pan., bet „atskleista“, „nustatyta“, „iširta“, „išanalizuota“, „įvertinta“, „sudaryta“ ir pan.;
- kitų autorių publikuotas lenteles, paveikslus pateikti nurodant šaltinį;
- tiksliai cituoti kitų autorių mintis;
- tekste vartoti vienodus terminus, sąlyginius žymėjimus ir santrumpas;
- nevertoti tarptautinių žodžių, jei juos galima pakeisti lietuviškais atitikmenimis;
- rašto darbe vartoti lietuviškas kabutes („...“), taisyklingai rašyti ilguosius brūkšnius ir brūkšnelius.

Jei tekste pateikiami skaičiai turi matavimo vienetą, juos reikėtų rašyti skaitmenimis (pvz., 258 Eur). Jei tekste pateikiamos kelios skaitinės reikšmės iš eilės, vieneto žymėjimą reikėtų rašyti vieną kartą ir tik po paskutiniojo skaitmens, pvz., 25, 35, 45 Eur. Skaičius, mažesnius kaip 10, rekomenduojama rašyti žodžiu, didesnius kaip dešimt – skaitmenimis. Procentus tekste reikėtų trumpinti *proc.* ir apvalinti iki dešimtųjų (12,6 proc.). Lentelėse, diagramose prie skaičiaus procento ženklo nerašyti, matavimo vienetus nurodyti diagramos ar lentelės pavadinime, ašies ar stulpelio pavadinime.

Darbų kalbos taisyklingumo vertinimas

Remiantis Bakalauro ir magistro darbų kalbos taisyklingumo vertinimo aprašu (Šiaulių universiteto rektorius 2020 m. balandžio 27 d. įsakymas Nr. V-101), galutinai sutvarkytą elektroninę baigiamojo darbo versiją reikia nusiųsti baigiamųjų darbų kalbos vertinimą atliksiančiam dėstytojui, kuris savo elektroninio pašto adresą nurodys pirmo susitikimo su studentais metu. Dėstytojas, gavęs galutinį baigiamojo darbo variantą, pasirinktinai tikrina 3 puslapius, kuriuos įvertinęs padaro išvadą apie baigiamojo darbo kalbos taisyklingumą (žemas / vidutinis / aukštas raštingumas), kurią įteikia / nusiunčia baigiamųjų darbų vertinimo komisijai. Baigiamąjį darbą vertinančių komisijų narių prašoma taikyti kalbos taisyklingumo kriterijų, t. y. atsižvelgti į gautą išvadą apie darbo taisyklingumą, taip pat aukščiausiais balais (9, 10) nevertinti darbo, kurio raštingumas žemas.

3.3. Lentelės ir paveikslai

Lentelių ir paveikslų sąrašas

Yra du pagrindiniai duomenų grafinio įforminimo būdai: *lentelės* ir *paveikslai* (grafikai, diagramos, schemos ir pan.). Lentelių ir paveikslų sąrašai nėra būtini. Jie gali būti darbo pradžioje pateikiami tada, jei jų yra daugiau nei vienas. Lentelių ir paveikslų sąrašai pateikiami skirtinguose lapuose.

Lentelių sąrašas pateikiamas naujame puslapyje po turinio su antrašte LENTELES. Paveikslų sąrašas pateikiamas naujame puslapyje po lentelių sąrašo su antrašte PAVEIKSLAI. Lentelės (paveikslo) numeris ir pavadinimas sąrašė turi atitikti jos (jo) numerį ir pavadinimą tekste. Taip pat nurodomas puslapis, kuriame ji (jis) yra.

Autoriui pačiam paliekama teisė spręsti, kaip pateikti savo tyrimų rezultatus, kad jie būtų informatyvūs, aiškūs ir neperkrauti šalutine, nereikšminga informacija, kad informacija nebūtų išblaškyta, nesidubliuotų. Ir teorinėje, ir empirinėje dalyje teksto nereikia perkrauti lentelėmis ir paveikslais, dalį statistinės medžiagos galima pateikti tekste ir nevaizduoti jos grafiškai ar lentele. Studentas turėtų tinkamai pasirinkti efektyviausią informacijos pateikimo būdą. Tą pačią informaciją pateikti ir lentele, ir diagrama netikslinga.

Lentelės pateikiamos tuomet, kai svarbu informacijos tikslumas, tikimasi, kad skaitytojas į jas gilinsis išsamiau, analizuos pateiktą medžiagą. Lentelės sustiprina darbo moksliskumo, duomenų tikslumo įspūdį. Diagramos pateikiamos tuomet, kai norima vizualiai pavaizduoti aprašomą dėsninę, tendenciją.

Autoriui derėtų pasirinkti vieną darbo įforminimo stilių ir jį išlaikyti visame darbe.

Lentelės

Lentelėje pateikta informacija turėtų būti skaitytojui suprantama be papildomų paaiškinimų darbo tekste. Eilučių, antraščių ir paantraščių tekstui sutrumpinti galima vartoti raidinius arba simbolių žymėjimus. Žymėjimų paaiškinimai turėtų būti pateikiami po lentele. Jie rašomi 10 pt šriftu.

Ekonominės ir finansinės analizės, ekonominių reiškinių prognozės skaičiavimų rezultatus rekomenduojama pateikti lentelėse pagrindinėje darbo dalyje, o tarpinių skaičiavimų rezultatus, jei jie nėra informatyvūs, geriau pateikti prieduose.

Dideles lentelės, jei jose esanti informacija tekste tiesiogiai neanalizuojama, o naudojama tik skaičiavimams atlikti, rekomenduojama pateikti priede, o tekste palikti nuorodą į konkretų priedą.

Jei tekste yra kelios lentelės, jos numeruojamos pagal dalies, skyriaus numerį, pvz., jei lentelė yra pirmoji pirmosios dalies trečiame skyriuje, tai jos numeracija – 1.3.1 lentelė. Po žodžio „lentelė“ taškas nededamas. Rekomenduojama lentelėse naudoti mažesnę šriftą nei pagrindiniame tekste – 10 pt ir eilėtarpį 1. Lentelės pirmosios eilutės, kurioje rašomi jos skilčių pavadinimai, įrašų šriftas turėtų būti paryškintas. Skaitmeniniai rodikliai tos pačios lentelės skiltyje turi po kablelio turėti vienodą skaitmenų skaičių. Lentelės numeris rašomas virš lentelės pavadinimo, dešiniajame kampe, prie žodžio „lentelė“. Pavadinimas rašomas paryškintuoju šriftu, paliekamas vienos eilutės tarpas tarp pavadinimo ir lentelės. Pavadinimo pabaigoje taškas nededamas.

Jeigu sudarant lentelę naudojama kitais šaltiniais, lentelės pabaigoje būtina tai pažymėti: nurodomas autorius (leidinio pavadinimas, jei autoriaus nėra), leidimo metai ir puslapiai arba duomenų bazės pavadinimas. Duomenų bazės pavadinimas, tikslus internetinis adresas ir apsilankymo data nurodoma literatūros sąrašė. Šaltinis rašomas po lentele 10 pt šriftu. Reikėtų vengti (ypač magistro darbuose) pateikti kitų autorių sudarytas lenteles (paveikslus), nes tai rodo, kad autorius tiesiog perteikia informaciją, o ne atlieka literatūros (ar duomenų) analizę.

Galimi tokie šaltinio nurodymo variantai:

- Jei lentelėje teikiama informacija tiesiogiai perrašoma iš kitų šaltinių, nurodoma: Šaltinis: Pavardenis, 2018, p. xx.
- Jei lentelė yra autoriaus papildyta, pritaikyta analizuojamai situacijai, reikėtų rašyti „adaptuota pagal“. Pvz.: Šaltinis: adaptuota pagal Pavardenis, 2020, p. xx.
- Jei lentelė sudaryta darbo autoriaus iš vieno ar kelių šaltinių, pateikiami skaičiavimų rezultatai, rašoma „sudaryta pagal“, „apskaičiuota naudojant“. Pvz.: Šaltinis: sudaryta pagal Pavardenis, 2019; Šaltinis: apskaičiuota naudojant Lietuvos statistikos departamento Aplinkosaugos ir energetikos duomenų bazės informaciją (žiūrėta xxxx-xx-xx).
- Jei skyriuje visos lentelės sudarytos darbo autoriaus remiantis jo atlikto tyrimo duomenimis, po kiekviena lentele šaltinio nurodyti nereikia.

AB „Žemaitijos pienas“ sąnaudų rodiklių dinamika 2008–2018 m., procentais

Rodiklis	Pardavimo savikainos lygis	Veiklos sąnaudų lygis	Finansinės ir investicinės sąnaudos vienam pardavimų eurui
2008	85,12	16,56	1,17
2009	81,70	14,15	0,39
2010	80,11	14,92	0,32
2011	82,31	16,05	0,43
2012	81,90	13,41	0,58
2013	82,41	13,85	0,61
2014	85,54	12,65	0,54
2015	79,12	19,08	0,53
2016	76,64	13,90	0,64
2017	80,64	16,60	0,38
2018	80,23	14,82	0,48
Pokytis 2008–2018 m. proc. punktais	-4,89	-1,74	-0,69

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis AB „Žemaitijos pienas“ finansinėmis ataskaitomis.

Lentelėje, vengiant informacinio triukšmo, rekomenduojama atsisakyti vertikalių linijų, o horizontalias linijas taikyti minimaliai.

Jei lentelė netelpa vertikaliai orientuotame lape, ji gali būti pateikiama horizontaliai orientuotame lape arba dalijama į dalis, išdėstyta viena šalia kitos arba skirtinguose lapuose. Jei lentelė keliama į kitą puslapį, pirmojo puslapio apačioje rašoma „Lentelės tęsinys xx psl.“, o naujame puslapyje, dešinėje pusėje – „x lentelės tęsinys“. Keliant lentelę į kitą puslapį, stulpelių antraštės pakartojamos.

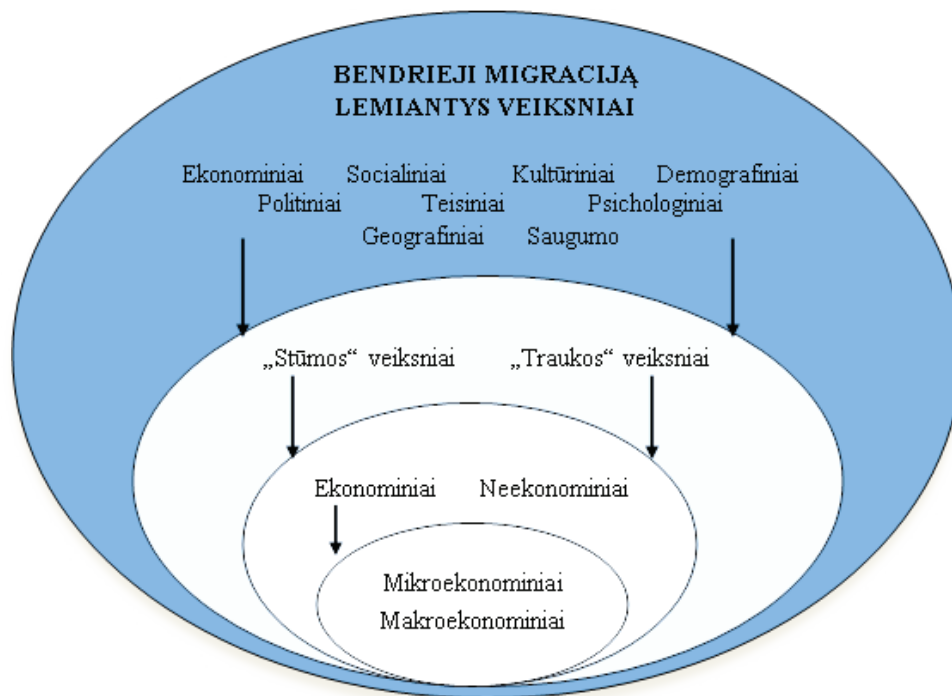
Tekste turėtų būti nuorodos į lenteles, paveikslus, kuriuose esanti informacija komentuojama. Nuorodos gali būti pateikiamos tiesiogiai tekste arba skliaustuose po apibendrinamojo sakinio. Tekste dera pateikti išsamią lentelių duomenų interpretaciją, paaiškinti tiriamų reiškinių priežasčių ir pasekmių ryšius. Esminiai lentelių duomenys turėtų būti aptarti, skaičiai lyginami, analizuojami. *Iliustracinė medžiaga ir darbo tekstas turėtų vienas kitą papildyti, o ne dubliuoti, taip pat skirtingose lentelėse (paveikluose) neturėtų kartotis ta pati informacija. Interpretacijose rekomenduojama aprašyti vaizduojamas išskirtis ir tendencijas, iliustruojant jas tinkama statistine informacija, tačiau netikslinga tekste išvardyti visus lentelėje ar paveiksle esančius skaičius.* Studijų darbų tekste turėtų būti aptartos visos pagrindinėje dalyje ar prieduose pateiktos lentelės.

Paveikslai

Visos iliustracijos (schemos, nuotraukos, diagramos, grafikai) vadinamos **paveikslais**. Paveikslai skirti norimai informacijai vaizdžiai perteikti, todėl reikėtų parinkti tokį pateikimo būdą, kad norimas pabrėžti ryšys, tendencija, skirtumas būtų aiškiai atvaizduotas.

Diagramose nerekomenduojama vaizduoti didelės duomenų gausos, nes tuomet jos tampa sunkiai suprantamos skaitytojui. **Taip pat nerekomenduojama pateikti labai paprastos informacijos (pavyzdžiui, respondentų pasiskirstymo pagal lytį), kurią galima vienu sakiniu parašyti tekste.** Paveikslai turėtų būti informatyvūs, jų turinį skaitytojas turėtų suprasti be papildomų paaiškinimų darbo tekste. Iliustruojant skaitinę informaciją, reikėtų parinkti diagramą, geriausiai atitinkančią vaizduojamų duomenų pobūdį, nerekomenduojama labai didelė diagramų tipų ir spalvų įvairovė.

Paveikslai išdėstomi tekste, pateikiant nuorodas į juos. Jeigu paveikslų yra daugiau kaip vienas, jie numeruojami. Studijų darbuose rekomenduojama paveikslų numeracija pagal dalį ir skyrių, rašant jų numerį ir pavadinimą paveikslo apačioje, išdėstant simetriškai per lapo vidurį. Prieš paveikslo pavadinimą rašomas paveikslo eilės numeris, jis paryškinamas. Pavadinimo pabaigoje taškas nededamas. Paveikslų šaltiniai nurodomi analogiškai kaip ir lentelių (žr. 3.2 pav.).

1 pav. Migraciją lemiančių veiksnių klasifikacija

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Pateikiant paveikslus ir lenteles, reikėtų atsižvelgti į tai, kad jie negali eiti vieni paskui kitus nepateikiant teksto; skyrius ar poskyris taip pat negali nei prasidėti, nei pasibaigti paveikslu arba lentele.

3.4. Citavimo ir perfrazavimo reikalavimai

Baigiamajame darbe naudojant originalias kito autoriaus mintis, turi būti nurodomas autorius ir kūrinys. Yra keletas teksto citavimo ir literatūros sąrašo įforminimo stilių. Šiaulių universitete, rengiant studijų darbus, rekomenduojama taikyti APA (Amerikos psichologų asociacijos, 6-asis leidimas) stilių, kuris dažniausiai naudojamas informant socialinių mokslų srities darbus. Literatūros šaltiniai gali būti cituojami arba perfrazuojami. Literatūros sąrašą būtina sunumeruoti. Visi darbe panaudoti šaltiniai turi būti pateikti literatūros sąrašo ir į visus literatūros sąrašo pateiktus šaltinius darbe turėtų būti pateiktos nuorodos.

Citujama tada, kai originalūs žodžiai, sakiniai, o kartais ir pastraipos yra ypač svarbios ir būtinos aptariant temą arba paaiškinant mintį.

Citata turi visiškai atitikti originalo tekstą. Nerekomenduojama ištiesai cituoti daugiau nei 3–4 kito autoriaus sakinius, nors ir nurodant autorystę. Citata visada rašoma kabutėse, nurodomas puslapis. Cituojamas tekstas gali būti pateikiamas dvejopai:

1. Cituojamo teksto pabaigoje lenktiniuose skliaustuose nurodoma šaltinio autoriaus pavardė, publikacijos metai ir puslapis. Pvz.: „Bendrą Lietuvos konkurencingumo įvertinimą labiausiai mažino menkas Lietuvos inovatyvumo lygis“ (Šeputienė, Brazauskienė, 2013, p. 31).
2. Cituojamo šaltinio autorius gali būti nurodomas ir tekste, tokiu atveju skliaustuose po autoriaus pavardės rašomi metai ir puslapis. Pvz.: Jasaitis (2010, p. 17), kritikuodamas strateginio planavimo praktiką, pažymi, kad strateginės plėtros planuose „<...> įvardijama gausybė uždavinių, kurių sprendimų galimybės – neišryškintos, o numatomos įvairios priemonės – menkai susijusios tarpusavyje“.

Jei cituojant dalis teksto praleidžiama, jo vietoje rašomas ženklas <...>.

Perfrazavimas – tai turinio esmės paaiškinimas ne cituojant autoriaus žodžius, bet naudojant autoriaus frazeologiją. Perfrazuojant literatūros šaltinio tekstą, kabutės nededamos, autoriai nurodomi taip pat, kaip ir cituojant, tačiau puslapio nurodyti nebūtina.

Pavyzdžiai:

1. Vieno autoriaus šaltinis.

Per daug griežtai apibrėžtas valstybės tarnautojo statusas nesuteikia lankstumo, neleidžia optimaliai panaudoti personalo galimybių (Aramavičiūtė, 2007).

Kaip nurodo Aramavičiūtė (2007), per daug griežtai apibrėžtas valstybės tarnautojo statusas nesuteikia lankstumo, neleidžia optimaliai panaudoti personalo galimybių.

2. Skirtingi keleto autorių šaltiniai.

Teece (2007), Jacobides (2009) išskiria du svarbius įmonių veiklos suderinamumo veiksnius: 1) perėjimą...

Tikslinga išskirti du įmonių veiklos suderinamumo veiksnius (Teece, 2007; Jacobides, 2009). Pirma,...

3. Kelių autorių vienas šaltinis.

Jei cituojamas ar perfrazuojamas literatūros šaltinis turi du autorius, nurodomi abu. Jei autorių trys ir daugiau, minint pirmą kartą nurodomi visi, kitais kartais – pirmojo autoriaus pavardė su žyma *ir kt.* (jei cituojamas šaltinis lietuvių kalba) arba *et al.* (jei užsienio kalba). Pavyzdžiui:

Butkus ir kt. (2019) nustatė, kad regioninės paramos poveikis konvergencijai yra teigiamas, su mažėjančiu ribiniu poveikiu, didėjant išmokų intensyvumui.

Galima išskirti tris kliūtis, galinčias kilti inovaciniame procese taikant tinklinę žinių bei informacijos valdymo formą (Bland et al., 2010).

4. Dokumentas autoriaus neturi, autorystė priskiriama organizacijai ar institucijai.

Cituojant ar perfrazuojant nurodomas organizacijos arba institucijos pavadinimas. Pavyzdžiui:

Apibrėždama reikalavimus dėl viešojo transporto paslaugų organizavimo, Europos Komisija (2019) rekomendavo...

5. Cituojami keli to paties autoriaus kūriniai, išleisti tas pačiais metais.

To paties autoriaus šaltiniai, išleisti tais pačiais metais, papildomai žymimi raidėmis:

Šį požiūrį ypač remia Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO 2017a, EBPO 2017b).

6. Teksto autorius nenurodytas.

Nurodomas cituojamo šaltinio pavadinimas ir leidimo metai. Jei šaltinio pavadinimas ilgas, pateikiami pirmieji pavadinimo žodžiai ir dedamas daugtaškis:

Išskiriami septyni susisiekimo sistemos plėtros tikslai (Nacionalinės susisiekimo plėtros programos..., 2012).

7. Teisės aktai

Lietuvos Respublikos įstatymai, Prezidento dekretai, valstybės įstaigų ir valdymo institucijų teisiniai dokumentai. Tiesiogiai cituojant šiuos teisės aktus ar jais remiantis, reikia nurodyti dokumento pavadinimą ir jo priėmimo datą:

Remiantis Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymu (2002) savivaldybėse buvo įsteigti visuomenės sveikatos biurai.

Didelius pokyčius Lietuvoje atspindėjo Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas nutarimas „Dėl viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programos patvirtinimo“ (2012).

Literatūros sąraše būtina turi būti nurodytas dokumento pavadinimas, priėmimo data, dokumento numeris ir prieigos per internetą adresas.

8. Standartai tekste nurodomi taip: (LST ISO 690:2002).

9. Šaltinyje cituojamų autorių percitavimas.

Percitavimo reikėtų vengti. Tačiau jei studijų darbe jo prireikia, būtina nurodyti pačios citatos autorių ir knygos (straipsnio), kuriame citata pateikta, autorių:

Tubutienė, Bajarūnienė (2008), remdamosi Virtanen (2000), nurodo penkias valstybės tarnautojų kompetencijų sritis...

Literatūros sąrašė pateikiama tik antrinio šaltinio (šiuo atveju Tubutienė, V., Bajarūnienė, J., 2008) bibliografija.

10. Internetinių šaltinių citavimas.

Naudojantis internetiniais šaltiniais, būtina kritiškai įvertinti jų kokybę ir patikimumą. Patikimi internetiniai šaltiniai dažniausiai turi visus būtinus duomenis: autorių, publikavimo datą ir pan. Jei tekstas iš interneto neturi nei autoriaus, nei pavadinimo, jo autorystė nepriskiriama jokiai organizacijai, tokiu šaltiniu remtis nereikėtų.

Cituojant internetinius šaltinius, taikomos tos pačios taisyklės kaip ir spausdintiniams šaltiniams. Cituojant ar perfrazuojant elektroninio tinklalapio adresus nenurodomas, jis pateikiamas aprašant šaltinį literatūros sąrašė. Dažnai internetiniuose šaltiniuose dalis bibliografinės informacijos nepateikiama. Jeigu autorius nenurodytas, kaip ir popieriuje spausdinto šaltinio atveju, rašomas pavadinimas, o jeigu jis ilgas – pirmi du žodžiai, po jų – daugtaškis ir metai, pvz.: (Įmonės strateginės..., 2020). Jei remiamasi medžiaga iš oficialių organizacijų interneto svetainių, nurodomas organizacijos pavadinimas. Pvz.: (Šiaulių rajono savivaldybė, 2020).

Mokslo darbe negalima įtraukti citatos ir palikti ją be jokio komentaro. Tekstuose *negali būti* nurodyti autoriai, kurių nėra literatūros šaltinių sąrašė. Ir atvirkščiai – jei literatūroje įrašytas vienas ar kitas autorius, jis turi būti įvardytas ir tekste (perfrazuotas, cituotas ar pan.). Pateikiant nuorodas į šaltinius rekomenduojama vartoti įvairias konstrukcijas, pavyzdžiui, „Autorius (metai) teigia, kad...“, „Autorius (metai) pažymi, kad...“, „anot Autoriaus (metai)...“, „Autorius (metai) išskiria...“, „Autorius (metai) nurodo tris svarbiausias...“, „Autorius (metai) pateikia tokią sąvokos apibrėžtį“ ir pan.

Cituotas ar perfrazuotas šaltinis literatūros sąrašė būtinai turi prasidėti taip, kaip jis nurodomas tekste.

3.5. Literatūros sąrašo reikalavimai ir pavyzdžiai

Bibliografinės nuorodos išdėstomos abėcėlės tvarka pagal pirmąjį aprašo elementą. Surašoma visa naudota literatūra ir šaltiniai pagal bibliografinio aprašo taisyklės. Literatūros šaltiniai paprastai numeruojami eilės tvarka ir rašomi originalo kalba.

Pirmiausia abėcėlės tvarka vardinami šaltiniai lotyniško šrifto kalbomis (pvz., lietuvių, anglų), po to – kitų šriftų kalbomis (pvz., rusų). Šaltiniai yra numeruojami.

Angliškame ar kitokiame nelietuviškame tekste asmenvardžiai rašomi pagal tos kalbos rašybos tradicijas (pvz., angliškame tekste ir rusiškos pavardės rašomos pagal anglų kalbos tradicijas (Yellin, Ivanov, Kotler). Sudarant literatūros sąrašą naudoti 10 pt šriftą ir 1 eilėtarpį. Literatūros šaltinių bibliografiniai aprašai pateikiami šaltinių originalo kalba. Darbe cituojamo šaltinio nuoroda turi atitikti pirmuosius jo aprašo literatūros sąrašė žodžius.

Bakalauro baigiamajame darbe turi būti ne mažiau kaip 35 mokslinės literatūros šaltiniai, magistro darbe – apie 50, ne mažiau kaip 30 proc. turėtų būti užsienio kalba.

Pirmenybė turėtų būti teikiama pirminiams šaltiniams: specializuotų mokslo žurnalų straipsniams, monografijoms, mokslinių konferencijų medžiagai, ES direktyvoms, įstatymams, interneto puslapiams. Rekomenduojama cituoti pastarųjų 5 metų publikacijas, išskyrus pagrindines publikacijas.

Rekomenduojama sudarant literatūros sąrašą vadovautis APA reikalavimais:

1. Straipsnis žurnale

Perry, J. L., Brudney, J. L., Coursey, D., Littlepage, L. (2008). What drives morally committed citizens? A study of the antecedents of public service motivation. *Public Administration Review*, 68 (3), 445–458.

2. Knyga

Melnikas, B., Banelienė, R., Chlivickas, E., Jakubavičius, A., Lobanova, L., Žeimaitis, E. (2018). *Intelektinis potencialas: globalizacija ir žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimas*: kolektyvinė monografija. Vilnius: Technika.

Jaeger, R. C. and Blalock, T. N. (2016). *Microelectronic Circuit Design* (5 ed.). New York: McGraw-Hill Education.

3. Redaktorių ar sudarytojų parengta knyga

Walton-Roberts, M., Hennebry, J. (Eds.). (2014). *Territoriality and migration in the E.U. neighbourhood: spilling over the wall*. Dordrecht: Springer.

4. Knygos dalis (skyrius, straipsnis)

Bagatell, N. (2019). Individuals with autism spectrum disorder and skills for living. In R. Jordan, J. M. Roberts & K. Hume (Eds.), *The SAGE handbook of autism and education* (pp. 249–264). Los Angeles; London: SAGE.

5. Knyga, kurios autorė – organizacija

Statistikos departamentas. (2018). *Lietuvos statistikos metraštis*. Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

6. Knyga be autoriaus ar redaktoriaus

Lietuvos Respublikos Konstitucija. (2008). Vilnius: Registrų centras.

7. Skyrelis enciklopedijoje

Smith, M. K. (2007). Social capital. *The encyclopedia of informal education*. Prieiga per internetą: http://www.infed.org/biblio/social_capital.htm

8. Pranešimas, straipsnis ar skyrius, publikuotas konferencijos medžiagoje

Juozaitienė, L. ir Žičkienė, S. (2007). Collective Investment Undertakings and Their Place in Financial Market of Lithuania. *3rd International Conference on Business, Management and Economic: E-Conference Proceedings: [elektroninis išteklius]*, 1–17. Izmir: Yasar University.

9. Daktaro disertacija, magistro darbas

Brazauskas, M. (2018). Investicinio portfelio formavimo sprendimų pagrindimas taikant turto alokacijos strategijas skirtingose finansų rinkose (daktaro disertacija, Šiaulių universitetas).

10. Internetiniai šaltiniai. Jei straipsnis publikuotas žurnale, kuris referuojamas duomenų bazėje (pvz., EBSCO), internetiniams šaltiniams jis nepriskiriamas. Internetiniams šaltiniams priskiriami straipsniai, publikuoti elektroniniuose žurnaluose.

Straipsnis internetiniame žurnale:

Rapuanol, V. ir Valickas, A. (2018). Asmens ir darbinės aplinkos atitikimo dimensijų ryšiai ir jų sąveika. *Socialiniai tyrimai*, 41(2), 5–17. Prieiga per internetą: http://su.lt/images/leidiniai/ST/ST_2018_41_2/02_Rapuanol_Valickas.pdf

11. Duomenų bazės:

The World Bank. (2019). *Domestic credit to private sector (% of GDP)*. Prieiga per internetą: <https://data.worldbank.org/indicator/FS.AST.PRVT.GD.ZS>

Lietuvos statistikos departamentas. (2017). *Nefinansinių įmonių apyvarta*. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-regionai/lietuvos-regionai-2019/ekonomika/verslas#apyvarta>

12. Teisės aktai ir kiti norminiai dokumentai

Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas. 2002 m. gegužės 16 d. Nr. IX-886. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.167900>

„Dėl viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programos patvirtinimo“: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas. 2012 m. vasario 7 d. Nr. 171. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.418407/asr>

Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas. 2003 m. gruodžio 4 d. Nr. IX-1871. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.223790?jfwid=9tq147qce>

3.7. Priedai

Darbo prieduose pateikiami tyrimo instrumentų pavyzdžiai, skaičiavimų duomenys (įmonių finansinės ataskaitos, papildomos duomenų lentelės), schemas, kita papildoma informacija, kuria remiamasi tekste. Taip pat pateikiamos dokumentų, patvirtinančių studento mokslinę veiklą, atlikto darbo vertę kopijos (patvirtinimas apie mokslinėje konferencijoje skaitytą pranešimą, tiriamosios organizacijos vadovo atsiliepimas ir kt.). Priedų neturėtų būti daug: nereikėtų juose pateikti visų užpildytų interviu protokolų, analizuojamų įstatymų, strategijų ir kt. šaltinių.

Kiekvienas priedas pradedamas naujame lape. Dešiniajame viršutiniame kampe rašoma „Priedas“. Jei priedų daugiau kaip vienas, jie numeruojami arabiškais skaitmenimis, pvz., 1 priedas, 2 priedas ir t. t. Priedai turi turėti pavadinimus. Darbo turinyje išvardijami visi priedai, nurodomi jų numeriai ir pavadinimai.

Pagrindiniame tekste turi būti pateikiamos nuorodos į visus priedus.

4. PASIRENGIMAS BAIGIAMOJO DARBO GYNIMUI

Baigiamojo darbo gynimo tvarka išsamiai pristatyta Ekonomikos, verslo ir viešojo administravimo studijų krypčių pirmosios arba antrosios studijų pakopos (bakalauro arba magistro) baigiamojo darbo rengimo ir gynimo reglamentuose.

Rengiantis gynimui svarbiausia yra pasiruošti baigiamojo darbo pristatymo pateiktis ir pristatymo pranešimą.

Baigiamojo darbo pristatymo pateiktys (skaidrės) gali būti parengtos su įvairia programine įranga, bet dažniausiai naudojama – „Microsoft PowerPoint“.

Darbo pristatymo logika gali būti tokia:

- darbo tema, problema, jos aktualumas, tyrimo objektas, tikslas ir uždaviniai, hipotezė arba ginamieji teiginiai (jei yra);
- tyrimo metodologinis pagrindimas ir metodai, tyrimo imtis;
- svarbiausi tyrimo rezultatai, jų interpretavimas;
- darbo išvados ir rekomendacijos.

Svarbiausius tyrimo rezultatus galima pristatyti grupuojant juos pagal įvairius suformuluotus uždavinius arba tyrimo probleminius klausimus ar tyrimo hipotezes, pateikiant jas pagrindžiančias išvadas ir faktus. Tokiu atveju dar kartą pristatyti tyrimo išvadų nereikia, rekomenduojama pateikti tik visus darbo rezultatus apibendrinančią išvadą.

Ruošiant pateiktis, reikėtų atsižvelgti į šiuos aspektus:

- 7–10 min. trukmės pranešimui rekomenduojama parengti nuo 10 iki 15 skaidrių, jų skaičius priklauso nuo studento pasirinktos darbo pristatymo logikos.
- Skaidrėse reikėtų pateikti tik pačius svarbiausius rezultatus, atskleidžiančius, kad darbo tikslas pasiektas.
- Tekstą reikia parašyti taisyklinga lietuvių kalba; lentelėse arba diagramose pateikta informacija turėtų būti suprantama be papildomų paaiškinimų. Nereikėtų lentelių, paveikslų tiesiog kopijuoti iš darbo į pristatymą, nes skaidrėse šriftas turėtų būti didesnis; iš darbe pateiktos didesnės apimties lentelės (paveikslo) reikia išskirti ir skaidrėse pateikti tik esminę informaciją, kurią norima pakomentuoti.

- Verta laikytis bendros taisyklės – vienoje skaidrėje ne daugiau kaip 6 teiginiai, kiekviename iš jų – ne daugiau kaip 6 žodžiai. Nedera pateikti didelės apimties tekstų ir pristatant juos skaityti.
- Smulčiausias šriftas turėtų būti ne mažesnis kaip 18 pt.
- Reikėtų neperkrauti skaidrių piešiniais ar spalvomis – naudoti daugiausia tris spalvas ir jų atspalvius.
- Rekomenduojamas šviesus skaidrių fonas be papildomos tekstūros. Visas skaidres patartina įforminti vienodai.
- Nerekomenduojama naudoti garso ir animacijos efektų.

Pristatydamas baigiamąjį darbą vertinimo komisijai, studentas turėtų pademonstruoti dalykinį pasirėngimą ir tinkamai referuoti tyrimo rezultatus:

- glaustai, aiškiai išskirti ir pristatyti esminius baigiamojo darbo aspektus;
- teisingai atsakyti į recenzento ir kitų gynimo proceso dalyvių klausimus, gebėti diskutuoti darbo tema;
- išmanyti teorijas, susijusias su ginamo darbo problematika, žinoti pagrindinių studijų krypties teorijas;
- gebėti pagrįsti pasirinktą tyrimo metodiką ir apie ją diskutuoti;
- analizuoti praktikos srities situacijos ir problemų suvokimą bei gebėjimą jas analizuoti pasirinktų teorijų kontekste.

Geriausiai įgytas kompetencijas komisijai demonstruoja studentai, kurie geba tiksliai, aiškiai, konkrečiai pristatyti savo darbą, *neskaitydami informacijos iš skaidrių arba lapo*.

Rekomenduojama literatūra

1. Baigiamųjų darbų rengimo ir gynimo tvarkos aprašo bendrieji principai. Šiaulių universiteto rektorius 2019 m. lapkričio 18 d. įsakymas Nr. V-333.
2. Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=LT>
3. Bryman, A. (2014). *Social research methods*. Oxford university press. Prieiga per internetą: https://www.academia.edu/35174091/Alan_Bryman_Social_Research_Methods_4th_Edition_Oxford_University_Press_2012_?auto=download
4. Bilevičienė, T., Jonušauskas, S. (2011). *Statistinių metodų taikymas rinkos tyrimuose*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras. Prieiga per internetą: <https://ebooks.mruni.eu/product/statistini-metod-taikymas-rinkos-tyrimuose25179>
5. Creswell, J. (2014). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Los Angeles/London: Sage.
6. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2000, 2002, 2005). *Statistika ir jos taikymai*. I–III dalis. Vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams. Vilnius.
7. Easterby-Smith, M., Thorpe, R., Jackon, R. P. (2008). *Management research*. Los Angeles: Sage.
8. Ekonomikos, vadybos ir viešojo administravimo studijų krypties antrosios studijų pakopos (magistro) baigiamojo darbo rengimo ir gynimo reglamentas, 2019.
9. Ekonomikos, verslo ir viešojo administravimo studijų krypties pirmosios studijų pakopos (bakaluro) baigiamojo darbo rengimo ir gynimo reglamentas, 2019.
10. Rossi, I. (Eds.). (2007). *Frontiers of globalization research: theoretical and methodological approaches*. New York: Springer.
11. Gaižauskaitė, I., Mikėnė, S. (2014). *Socialinių tyrimų metodai: apklausa*. Kaunas, MRU. Prieiga per internetą: <http://ebooks.mruni.eu/product/socialini-tyrim-metodai-apklausa>
12. Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2014). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius, MRU. Prieiga per internetą: <http://ebooks.mruni.eu/pdfreader/socialini-tyrim-metodai-kokybinis-interviu>
13. Ghauri, P., Gronhaug, K. (2010). *Research Methods in Business Studies* (4th ed.). Harlow: Financial Times Prentice Hal.
14. Girdzijauskienė, S. (2006). *Kokybinis interviu: metodiniai nurodymai*. Tyrimų metodologija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
15. Kardelis, K. (2017). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: edukologija ir kiti socialiniai mokslai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.

16. Kumar, R. (2011). *Research Methodology a Step-By-Step Guide for Beginners*. Los Angeles (California): Sage.
17. Leonavičienė, T. (2006). *SPSS programų paketo taikymas statistiniuose tyrimuose: mokomoji knyga*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
18. Lietuvos socialinių ir humanitarinių mokslų duomenų archyvo mokomoji medžiaga. Prieiga per internetą: http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/mokymu_medziaga.html
19. Pakalniškienė, V. (2012). *Tyrimo ir įvertinimo priemonių patikimumo ir validumo nustatymas: metodinė priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
20. Poviliūnas, A. (2003). *Moksliniai ekonomikos tyrimai. Pasirengimas, vykdymas, realizavimas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
21. Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2016). *Research Methods for Business Students* (7th New ed.). Pearson Education Limited.
22. Šiaulių universiteto darbuotojų ir studentų etikos komisijos nuostatai. Patvirtinta 2018 m. sausio 24 d. ŠU senato posėdžio (protokolo Nr. SP-01) nutarimu Nr. 8.
23. Šiaulių universiteto studijų apeliacijų nuostatai. Šiaulių universiteto rektoriaus 2019 m. lapkričio 18 d. įsakymas Nr. V-332.
24. Valackienė, A., Mikėnė, S. (2008). *Sociologinis tyrimas: metodologija ir atlikimo metodika*. Kaunas: Technologija.
25. Wooldridge, J. M. (2012). *Introductory Econometrics: A Modern Approach* (Upper Level Economics Titles) th Edition. Prieiga per internetą: https://economics.ut.ac.ir/documents/3030266/14100645/Jeffrey_M._Wooldridge_Introductory_Econometrics_A_Modern_Approach__2012.pdf
26. Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai: vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams*. Vilnius: Vaga.

Baigiamojo darbo įvado struktūrinių dalių formulavimo atvejų pavyzdžiai

Įvado struktūrinės dalies pavadinimas	Galimos formulotės
<i>Bakaluro darbo pavyzdys (Ekonomika)</i>	
<i>Bakaluro baigiamojo darbo pavadinimas</i>	Gyventojų senėjimo poveikis ES valstybių finansams
<i>Problema</i>	Kaip gyventojų senėjimas veikia ES valstybių finansus?
<i>Tyrimo objektas</i>	Gyventojų senėjimo poveikis valstybės finansams.
<i>Tyrimo tikslas</i>	Teoriniu aspektu išanalizuoti visuomenės senėjimą ir jo poveikį valstybių finansams bei įvertinti šį poveikį ES šalių finansams.
<i>Tyrimo uždaviniai</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teoriniu aspektu pagrįsti gyventojų senėjimo poveikį valstybių finansams. 2. Įvertinti gyventojų senėjimo ir valstybių finansų rodiklių pokyčius ES šalyse 2000–2020 m. 3. Nustatyti, koks yra gyventojų senėjimo ir valstybės finansų ryšys kiekvienoje ES valstybėje. 4. Nustatyti gyventojų senėjimo poveikį valstybių finansams ES šalių grupėje.
<i>Tyrimo metodai</i>	Mokslinės literatūros analizė ir sintezė, aprašomosios statistikos metodai (duomenų sklaidos ir padėties charakteristikos), koreliacinė ir regresinė analizė, indeksų skaičiavimas.
<i>Magistro darbo pavyzdys (Ekonomika)</i>	
<i>Magistro baigiamojo darbo pavadinimas</i>	Ekonomikos augimo poveikio nedarbui pagal sociodemografines charakteristikas tyrimas
<i>Problema</i>	Koks ekonomikos augimo poveikis skirtingo amžiaus vyrų ir moterų nedarbo lygiui?
<i>Tyrimo objektas</i>	Ekonomikos augimo poveikis nedarbo lygiui.
<i>Tyrimo tikslas</i>	Teoriniu aspektu pagrįsti bei kiekybiškai įvertinti ekonomikos augimo poveikį skirtingo amžiaus vyrų ir moterų nedarbo lygiui.
<i>Tyrimo uždaviniai</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pateikti argumentus, kodėl ekonomikos augimas nevienodai veikia skirtingo amžiaus ir lyties gyventojų grupių nedarbo lygį; apibendrinti šia tema atliktų empirinių tyrimų rezultatus. 2. Atlikti ekonomikos augimo ir nedarbo lygio pokyčių skirtingo amžiaus ir lyties gyventojų grupėse dinamikos vertinimą Lietuvoje. 3. Pagal parengtą ekonomikos augimo poveikio nedarbo lygiui vertinimo metodiką įvertinti ekonomikos augimo poveikį nedarbo lygiui skirtingo amžiaus ir lyties gyventojų grupėse Lietuvoje.
<i>Hipotezė</i>	Jaunų vyrų nedarbo lygis jautriausiai reaguoja į ekonomikos augimą.
<i>Tyrimo metodai</i>	Mokslinės literatūros analizė ir sintezė, aprašomosios statistikos metodai (duomenų sklaidos ir padėties charakteristikos), koreliacinė ir regresinė analizė, indeksų skaičiavimas.

Įvado struktūrinės dalies pavadinimas	Galimos formuluotės
<i>Bakalauro darbo pavyzdys (Verslo administravimas)</i>	
<i>Bakalauro baigiamojo darbo pavadinimas</i>	Klientų aptarnavimo kokybė UAB Akva
<i>Problema</i>	Labai sudėtinga nuolat užtikrinti maitinimo paslaugas teikiančių įmonių klientų aptarnavimo kokybę. Dar sunkiau nustatyti, ar įmonės pastangos užtikrinti aptarnavimo kokybę duoda rezultatų, nes aptarnavimo kokybės matavimai įmonėse nėra standartizuoti ir periodiški. Ne išimtis ir UAB Akva atvejis. Čia niekada nebuvo įvertinta klientų aptarnavimo kokybė. Problemą galima išreikšti klausimu – Kokia yra UAB Akva klientų aptarnavimo kokybė?
<i>Tyrimo objektas</i>	Klientų aptarnavimo kokybė.
<i>Tyrimo tikslas</i>	Atskleidus klientų aptarnavimo kokybės teorinę sampratą, įvertinti UAB Akva klientų aptarnavimo kokybę.
<i>Tyrimo uždaviniai</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Atskleisti klientų aptarnavimo kokybės sampratą. 2. Nustatyti klientų aptarnavimo kokybės dimensijas. 3. Identifikuoti klientų aptarnavimo kokybės matavimo kriterijus. 4. Įvertinti UAB Akva klientų aptarnavimo kokybę pagal pasirinktus kriterijus.
<i>Tyrimo metodai</i>	Mokslinės literatūros analizė, klientų apklausa.
<i>Magistro darbo pavyzdys (Vadyba)</i>	
<i>Magistro baigiamojo darbo pavadinimas</i>	Bendros vertės su klientais kūrimu grįstas įmonės konkurencingumas
<i>Problema. Gali būti keli problemos formulavimo būdai:</i>	<p>Atlikus mokslinės literatūros analizę nustatyta, kad bendros vertės kūrimas yra laikomas konkurencingumo prielaida, tačiau empirinių patvirtinimų tam nėra. ...</p> <p>Tyrimo problemą galima išreikšti klausimais: Ar bendros vertės su klientais kūrimas gali būti laikomas įmonės konkurencingumo šaltiniu? Kiek paslaugų įmonės laiko prasmingomis (naudingomis) savo pastangas investuoti į bendros vertės su klientais kūrimą stimuliuojančias veiklas?</p>
<i>Tyrimo objektas</i>	Klientų suvokiama dalyvavimo paslaugose vertė kaip konkurencingumo šaltinis.
<i>Tyrimo tikslas</i>	Pagrįsti bendros vertės su klientais kūrimą kaip įmonės konkurencingumo šaltinį.
<i>Tyrimo uždaviniai</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Atlikti bendros vertės kūrimo sąvokos dekompoziciją atskleidžiant jos esmę, formas, lygius ir dimensijas. 2. Aptarti esamus ir potencialius konkurencinį pranašumą didinančius šaltinius santykių su klientais kontekste. 3. Identifikuoti suvokiamas bendros vertės kūrimo naudas. 4. Parengti bendros vertės kūrimo teikiamų naudų kaip konkurencinių pranašumų šaltinių sąsajų modelį.
<i>Tyrimo metodai</i>	Mokslinės literatūros analizė, anketinė apklausa, ekspertų interviu.

Bakalauro darbo pavyzdys (Viešasis administravimas)

<i>Bakalauro baigiamojo darbo pavadinimas</i>	Į rezultatus orientuotas valdymas X rajono savivaldybės administracijos Y padalinyje
<i>Problema. Gali būti keli problemos formulavimo būdai:</i>	Taigi, šiandieninėje Lietuvos viešojo administravimo praktikoje dažnai akcentuojamas į rezultatus orientuotas valdymas, tačiau nėra aišku, koku mastu jis yra įgyvendintas viešojo sektoriaus institucijose, stinga tyrimų apie į rezultatus orientuoto valdymo įgyvendinimą savivaldybės administracijos lygmenyje. Siekiant aprašyti ir įvertinti, kaip į rezultatus orientuotas valdymas vykdomas savivaldybėje, šiame darbe tiriamas Z srities administravimas X rajone. Darbo problemą galima nusakyti klausimu: Kokie į rezultatus orientuoto valdymo elementai taikomi X rajono savivaldybėje administruojant Z sritį?
<i>Tyrimo objektas</i>	Į rezultatus orientuotas valdymas.
<i>Tyrimo tikslas</i>	Atskleisti ir įvertinti, kaip į rezultatus orientuoto valdymo principai įgyvendinami X rajono savivaldybėje, administruojant Z sritį.
<i>Tyrimo uždaviniai</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Atskleisti į rezultatus orientuoto valdymo sampratą ir jos sąsajas su naujosios viešosios vadybos ir naujojo viešojo valdymo teorijomis. 2. Aprašyti į rezultatus orientuoto valdymo principus ir detalizuoti jo etapus. 3. Analizuojant X rajono savivaldybės administracijos Y padalinio veiklos dokumentus, įvertinti, kaip įgyvendinami į rezultatus orientuoto valdymo principai. 4. Atskleisti X rajono savivaldybės Y padalinio vadovo ir specialistų nuomonę apie į rezultatus orientuoto valdymo situaciją. 5. Atlikto tyrimo pagrindu numatyti į rezultatus orientuoto valdymo X rajono savivaldybės Y padalinyje tobulinimo kryptis.
<i>Hipotezė</i>	Neformuluojama.
<i>Tyrimo metodai</i>	<p>Mokslinės literatūros analizė ir sisteminimas, atliekamas siekiant atskleisti į rezultatus orientuoto valdymo sampratą, principus, detalizuoti į rezultatus orientuoto valdymo etapus ir pagrįsti jo svarbą,</p> <p>Dokumentų analizė, taikyta siekiant dviejų tikslų:</p> <ul style="list-style-type: none"> • išanalizuoti ir susisteminti Lietuvos Respublikoje galiojančius įstatymus, tarptautinius teisės aktus, LR Vyriausybės nutarimus ir kitus teisinius dokumentus, reglamentuojančius į rezultatus orientuotą valdymą; • išanalizuoti X rajono savivaldybės Y padalinio planavimo dokumentus, projektus, veiklos ataskaitas, siekiant atskleisti IROV situaciją administruojant Z srities veiklas rajone. <p>Pusiau struktūruotas specialistų interviu, kurio metu siekiama atskleisti Y padalinio vadovo ir specialistų nuomonę apie į rezultatus orientuoto valdymo situaciją, problemines sritis ir tobulinimo galimybes.</p>

Magistro darbo pavyzdys (Viešasis valdymas)

<i>Magistro baigiamojo darbo pavadinimas</i>	Demokratinės atskaitomybės užtikrinimas tobulinant vietos savivaldą
<i>Problema. Gali būti keli problemos formulavimo būdai:</i>	Bakalauro darbe analizuojant demokratinės atskaitomybės situaciją vietos savivaldoje, siekiama atsakyti į šiuos probleminius klausimus : <ol style="list-style-type: none"> 1. Kokia teorija geriausiai tinka demokratinės atskaitomybės vietos savivaldoje analizei? 2. Kaip X rajono savivaldybės administracijos dokumentuose reglamentuojama demokratinė atskaitomybė? 3. Kokia savivaldybės gyventojų nuomonė apie demokratinę atskaitomybę X rajono savivaldybės administracijoje?
<i>Tyrimo objektas</i>	Demokratinės atskaitomybės užtikrinimas savivaldybės administracijoje
<i>Tyrimo tikslas</i>	Atskleisti demokratinės atskaitomybės reikšmę tobulinant vietos savivaldą ir jos įgyvendinimą savivaldybės administracijoje.

<i>Tyrimo uždaviniai</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Atskleisti demokratinės atskaitomybės koncepto turinį. 2. Identifikuoti demokratinės atskaitomybės reikšmę skirtingų viešojo administravimo teorijų požiūriu. 3. Atlikus dokumentų analizę įvertinti demokratinės atskaitomybės reglamentavimo situaciją X rajono savivaldybės administracijoje. 4. Taikant anketinės apklausos metodą nustatyti gyventojų požiūrį į demokratinės atskaitomybės įgyvendinimą X rajono savivaldybės administracijoje. 5. Apibendrinti tyrimo rezultatus ir pateikti rekomendacijas dėl demokratinės atskaitomybės užtikrinimo savivaldybės administracijoje.
<i>Hipotezė</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gyventojų poreikis demokratinės atskaitomybės procesams neatitinka demokratinės atskaitomybės lygio savivaldybėje. 2. Demokratinės atskaitomybės situacijos savivaldybėje vertinimas priklauso nuo gyventojų grupių socialinių ir demografinių požymių. 3. Demokratinės atskaitomybės poreikis priklauso nuo gyventojų grupių socialinių ir demografinių požymių.
<i>Tyrimo metodai</i>	<p>Sprendžiant tyrimo problemą taikoma atvejo analizės strategija, derinami kokybiniai ir kiekybiniai metodai.</p> <p>Mokslinės literatūros analizė. Atskleidžiant demokratinės atskaitomybės koncepto turinį ir jos svarbą skirtingų viešojo administravimo teorijų požiūriu, analizuota informacija iš xx mokslinių šaltinių.</p> <p>Dokumentų analizė. Vertinant demokratinės atskaitomybės reglamentavimo situaciją savivaldybės administracijoje, buvo atrinkti 175 dokumentai. Jų analizei taikomas kokybinės turinio analizės metodas.</p> <p>Anketinė apklausa. Siekiant atskleisti gyventojų nuomonę apie demokratinės atskaitomybės įgyvendinimą X rajono savivaldybės administracijoje, buvo apklausta 260 gyventojų. Imtis reprezentatyvi, atsitiktinė paklaida ne didesnė negu 6 proc., esant 95 proc. pasikliovimo lygmeniui.</p> <p>Statistiniai metodai. Analizuojant anketinės apklausos duomenis taikomi aprašomosios statistikos metodai: dažnių analizė, skirstinių centrinės tendencijos ir sklaidos analizė (skaičiuojant vidurkį ir standartinį nuokrypį). Demokratinės atskaitomybės dimensijų vidurkių skirtumo atskirose gyventojų grupės statistinio reikšmingumo tyrimui taikomas ANOVA testas.</p>

Bakalauro ir magistro baigiamųjų darbų rengimo

METODINĖS REKOMENDACIJOS

Redagavo Algirdas Malakauskas
Maketavo Laura Vilkanauskienė

2020-11-04. 6,13 leidyb. apsk. I.
Išleido Šiaulių universitetas, P. Višinskio g. 38, 76352 Šiauliai.